

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885. Andra Kammaren. N:o 33.

Måndagen den 23 Mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes under ledning af Herr vice Talmannen det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 10), i anledning af väckt motion med förslag till ändring af 15, 16 och 17 §§ i Kongl. förordningen den 26 November 1875 angående eldfarliga oljor och vissa andra dermed jemförliga vätskor.

§ 2.

Till afgörande förelåg vidare Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 11), rörande Herr Lasse Jönssons motion angående skrivelse till Kongl. Maj:t om åtgärder till beredande af trygghet för att till välgörande eller allmännyttiga ändamål donerade eller testamenterade egendomar varda rätt förvaltade och använda.

Ang. skrivelse till Kongl. Maj:t rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel m. m.

Med föranledande af berörda motion hemställde Utskottet, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga den åtgärd, som kunde befinnas tjenlig för utöfvande af nödig kontroll öfver förvaltningen af medel, som donerats eller testamenterats till allmänna ändamål, för så vidt de ej vore att hänföra till sådana donationer och testamenten, som redan stode under statens kontroll.

Herr *von der Lancken*, med hvilken Herrar *Bokström* och *Thestrup* förenat sig, hade inom Utskottet varit af skiljaktig mening och i afgifven reservation hemställt, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Andra Kammarens Prot. 1885. N:o 33.

Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:ts rörande
förvaltningen
af till välgö-
rande ändamål
donerade medel
m. m.

(Forts.)

Herr von der Lancken: Det kan icke vara angenämt att göra opposition i en fråga, der syftet är så välment som i den nu föreliggande motionen. Motionären har i harmen öfver verkliga eller förmenta rättskränkningar på ifrågavarande område kastat sig i statens armar i hopp att der finna hjälp, och dem, som motsätta sig hans förslag, kan ju lätt den misstanken komma att vidlåda, att de ej så synnerligen varmt intressera sig för frågans lösning, ja till och med att de i hemlighet önska, att allt må förblifva vid det gamla. Jag ber att från mig få afvärja en sådan misstanke. Ingen kan högre än jag skatta redbarhet, ingen varmare och lifligare önska, att missbruk, hvarigenom för enskild vinning det allmänna bästa tillbakasettes, må varda allt sällsyntare. Men jag kan *icke* dela motionärens uppfattning i fråga om den väg han vill inslå. Mine herrar, sed är bättre än lag; eller tron I att staten äfven på det område af dess verksamhet, der dess uppgift är klarast och dess maktmedel påtagligt — jag menar den allmänna strafflagstiftningens — kan vinna sitt mål, om den icke stödjdes af en än kraftigare makt, den allmänna sedligheten? Uppenbarligen skulle staten, den må utrustas med än så stora prerogativ, icke ens något så när kunna garantera rättstillståndet, så vida icke, dess bättre, viljan till rättskränkning hörde till undantagen. Men förhåller det sig nu så på ett område, der något tvifvel om det berättigade i statens ingripande icke kan råda, lika litet som någon tveksamhet om medlen för förverkligandet af dess syften, så må det förlätas mig, om jag med en viss misstänksamhet motser statens inblandning, der det gäller att preventivt träda emellan på ett område, der formerna vexla i det oändliga och till följd deraf också tankarne om de åtgärder, som kunna vidtagas för vinnande af det åsyftade målet. Jag tror icke heller att erfarenheten visar det berättigade i statens ingripande i sådana frågor som dessa. Eller tro herrarne att i Ryssland, der för statens makt inga gränser finnas, underslef och maktmissbruk förekomma mindre talrikt? Visar icke England, der man gått till den motsatta ytterligheten, der statens uppgift begränsas och individens deremot på allt sätt befordras, en vida vackrare bild af offentlig heder och allmän rättskänsla? Är icke äfven vårt eget lands historia i det hänseendet en god illustration. Jag ber få fästa herrarnes uppmärksamhet på den administration vi nu ega, och dermed jemföra ställningen för 30 à 40 år sedan. Jag inser nog att jag skall mötas af den invändningen, att vi äfven nu understundom få bevittna underslef och maktmissbruk, men de, som något känna till gångna tider, måste vil ändock erkänna, att dessa missbruk för 30 à 40 år sedan voro vida större och talrikare? Jag behöfver endast nämna domarecorpsen och tulladministrationen för att herrarne skola inse, hvarpå jag syftar. — Och tro herrarne nu verkligen att detta framåtskridande är beroende på skärpt offentlig kontroll? Nej, ingalunda! Jag tillskrifver detta framsteg endast den större offentlighet, som numera förnämligast genom pressen beredes åt ad-

ministrationens åtgärder; och har denna egendomliga nutidsmakt kunnat blifva herre öfver en ganska ofta rätt klandervärd administration, då torde den också kraftigare än något statens ingripande kunna befordra det syfte, motionären afser. Jag bestrider för öfrigt, att dessa maktmissbruk äro så talrika, som motionären velat göra troligt. Jag har sjelf varit i tillfälle att taga reda på åtminstone två af de fall, hvarpå motionären syftat.

Det ena rör en landtbruksskola i ett visst län. Denna skola skulle grundas på en donation af en synnerligen rik man, som hade en temligen stor afkomma, många egendomar och i hvilken bo till yttermera visso någon afvittring efter hans afidna hustru icke egt rum. Då nu denna stiftelses styrelse, hvilken donator sjelf tillsatt, fann svårigheter vid att komma till rätta med alla dessa stridiga intressen, föredrog den en mager förlikning framför en fet rättegång; och icke nog dermed, innan denna förlikning träffades, vände sig styrelsen till Kongl. Maj:t, som förklarade, att han fann hinder icke möta för styrelsen att antaga förlikningsanbudet. Nu frågar jag, huru vida, i händelse vi haft en öfverstyrelse, organiserad på det sätt, motionären föreslagit, utgången blifvit annorlunda? Uppenbarligen hade denna öfverstyrelse på en hemställan i ämnet gifvit samma svar som Kongl. Maj:t gaf, och någon förbättring i det nuvarande tillståndet hade således icke egt rum.

Det andra fallet rör en stiftelse till förmån för en stad. Denna stiftelse grundar sig på en gåfva af skäligen tvetydigt värde, en industriell anläggning, som visat sig vara så pass svårskött, att staden nödgats, för att åtminstone rädda något, realisera den till underpris, hvilket haft till följd, att denna fond något sänkts från det ursprungliga beloppet. I Motala hade, såsom man sett, en fond kommit bort; men sedan pressen tog hand om saken, har den kommit till rätta; sistnämnda tilldragelse torde synnerligen kraftigt tala för rättigheten af min uppfattning.

En närmare granskning af de fonder, som finnas i vårt land, och sättet för deras förvaltning skall dessutom enligt min uppfattning visa, att det område, der staten kan ingripa, är synnerligt begränsadt; och jag ber för ådagaläggande häraf få göra en liten fördelning af fonderna. Jag börjar med dessa talrika föreningar till ömsesidigt understöd, som nu existera i hvarje stad och hvarje socken på landet. Tron I, mine herrar, att statens ingripande i förvaltningen af dessa föreningars fonder är en möjlighet? Uppenbarligen skulle delegarne, som åtnjuta understöd af dessa fonder och således intressera sig för, att de förvaltas på bästa sätt, med mycket missnöje mottaga statens ingripande i deras förvaltning. Jag ber vidare få nämna dessa otaliga stiftelser för välgörande ändamål, såsom barnhem, barnkrubbor med flera dylika. På dessas förvaltning skulle statens ingripande icke ens vara nyttigt; ty skulle icke i sådant fall småningom hos dem, hvilka i det tysta bidraga till deras underhåll, uppstå den föreställningen, att dessa inrättnings ända-

*Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:t rörande
förvaltningen
af till välgö-
rande ändamål
donerademedel
m. m.*

(Forts.)

Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:ts rörande
förvaltningen
af till välgö-
rande ändamål
donerade medel
m. m.
(Forts.)

mål är i det stora hela en statens angelägenhet, och sålunda den offervillighet, som nu eger rum, i hög grad slappas.

Jag kommer vidare till den stora grupp af stiftelser, som förvaltas af embetsmän under embetsmannansvar. För dem kan naturligtvis icke statens ingripande bereda större säkerhet än den, som nu förefinnes. Uppenbart är ju också, att en sådan öfverstyrelse som den föreslagna icke skulle kunna ingripa, förr än förnillning redan vore för handen; först sedan revisionsberättelse insändts och med ledning af denna kunde man få reda på ställningen, men då komme ju hjälpen för sent.

Slutligen kommer jag till de stiftelser, som äro inrättade till förmån för kommuner. Så väl Lag-Utskottet vid 1882 års riksdag som det tillfälliga Utskott, hvilket behandlat denna motion, hafva förmenat, att dessa stiftelser vore de, hvilka egentligen hade behof af en skärpt kontroll från statens sida. Men utom det att ett sådant uttalande i viss mån innebär ett misstroende mot kommunernas förvaltning af sina fonder, tror jag att, äfven i afseende på detta slag af stiftelser, ett ingripande från statens sida icke kan vara af synnerligt stor och välgörande betydelse. Någon förryckning af en sådan stiftelses ändamål är ju visserligen möjlig, men jag hemställer till eder, mine herrar, om det numera, sedan kommunernas förvaltning är offentlig och deras angelägenheter följas med stor uppmärksamhet af pressen, är tänkbart, att en sådan förryckning kan ifrågakomma i så vidsträckt omfattning, att för kontrollerande deraf erfordras en så stor apparat som ett centralt embetsverk. Dessutom innehåller 73 § mom. a) Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862 stadgande i det syfte, motionären afser, ty nämnda moment bjuder, att för att vinna bindande kraft skola underställas Kongl. Maj:ts pröfning kommunalstämans beslut rörande »försäljning, pantförskrifning eller utbyte af någon sådan kommunen tillhörig fastighet, som, för något dess gemensamma nytta afseende ändamål, genom gåfva eller testamente kommunen tillfallit, äfvensom öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, kommunen till sådan fastighet eger». Tillades till denna § en bestämmelse, hvarigenom enahanda förfaringssätt fordrades, då kommunen ville förändra sin befogenhet äfven öfver de stiftelser, som vore grundade på gåfva af lös egendom, kapital, så föreställer jag mig, att derigenom ett nästan lika kraftigt medel mot förryckning af en stiftelses ändamål skulle vara gifvet, som genom den af motionären föreslagna institutionens inrättande.

Den femte gruppen skulle utgöras af sådana stiftelser, som äro grundade på enskilda donationer. Uppenbarligen är dock denna definition, som är tagen från Lag-Utskottets betänkande och åberopats af Tillfälliga Utskottet, temligen oklar, ty alla föregående grupper kunna ju vara grundade på enskilda donationer, och talet om en särskild grupp, med hvilken detta är förhållandet, borde derföre icke gerna kunna förekomma.

Men jag ber dessutom att få fästa Kammarens uppmärksamhet på en annan sak. Gifvet är ju, att, derest testator gjort noggranna detaljföreskrifter rörande sättet, hvarpå stiftelsen skall förvaltas, det åtminstone kan vara tvifvelaktigt, huruvida staten må vara berättigad att deröfver göra sin kontroll gällande. Skall icke ett dylikt statens ingrepp ofta nog komma i direkt strid med testators egen vilja? Ytterligare må det noga ihågkommas, att staten omöjlig kan utsträcka sin kontrollerande verksamhet till alla stiftelser. Det finnes nemligen utan tvifvel sådana, hvilkas ändamål ingalunda stå i direkt öfverensstämmelse med statens, eller åtminstone sådana, hvilkas ändamål är af den beskaffenhet, att statens verksamhet i öfrigt icke går ut på realiserandet af dem. Staten kan efter mitt förmenande omöjlig göra till sin uppgift att skydda alla milda stiftelser, endast derföre att de äro stiftelser, utan måste inskränka sig till att skydda dem, som tjena ändamål, hvilka äro af staten såsom goda erkända. Och jag hemställer, om icke det i praxis skulle blifva ganska svårt att uppdraga gränsen emellan sådana stiftelser, rörande hvilka statens ingrepp skulle ega rum, och sådana, öfver hvilka staten icke skulle hafva någon kontroll.

Slutligen ber jag att få fästa uppmärksamheten jemväl på en praktisk svårighet af ganska stor betydelse, som skulle möta vid statens utöfvande af sin kontrollerande verksamhet. Komme en sådan institution till stånd, som för nämnda ändamål vore behöfvig, vore det första vilkoret, att hvarje stiftelses tillvaro komme till densammans kännedom. Men då man inom Utskottet har vågat häntyda derpå, att förskingringar och förryckningar kunna uppsätligen ega rum, så hemställer jag, om det icke lika väl kan tänka sig, att en stiftelses tillvaro rent af fördöljes, och jag hemställer, hvilka medel den föreslagna institutionen i sådant fall skulle ega att framtinga kännedomen om stiftelsen.

På grund af alla dessa skäl och ehuru jag villigt erkänner, att någon gång förryckningar, ja, till och med förskingringar kunna hafva egt rum, tror jag dock, att den apparat, som enligt motionärens förslag skulle sättas i gång, komme att blifva så kostsam och af så stor omfattning samt dessutom i det stora hela till så ringa nytta, att jag icke vågar, för närvarande åtminstone, vara med om ett sådant förslag. Herr vice Talman, jag ber att få yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr Ekman: Då jag varit med i det Utskott, som behandlat denna fråga, och en af dem, som tillstyrkt bifall till motionen, så anhåller jag att få yttra några ord.

Jag vill först och främst erinra om, hvad herrarne äfven af ingressen till Utskottets utlåtande finna, att för närvarande stå alla till förmån för akademier, gymnasier samt katedral- och trivialskolor gjorda enskilda stiftelser under konsistoriernas tillsyn, äfvensom att biskoparne och konsistorierna äro pligtige att hafva

Ang. skrifvelse till Kongl.

Maj: rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel m. m.

(Forts.)

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel m. m.

vård öfver andra fromma stiftelser, som icke blifvit stälda under särskild publik styrelse. Men det är här icke fråga om sådana stiftelser. Motionären afser icke med sitt förslag stiftelser, som äro gjorda till förmån för akademier, gymnasier eller ens »fromma» stiftelser, utan stiftelser för kommunala ändamål, och Lag-Utskottet, som år 1882 behandlade frågan, erkänner, att »för de till kyrkor och kommuner för vissa ändamål donerade medel, äfvensom understundom i fråga om inrättningar, helt och hållet grundade på enskild donation, torde icke fullt lika betryggande garantier förefinnas». Det Utskott, som nu behandlat frågan, har varit af samma åsigt, eller att det just är donationer för kommunala och allmänna ändamål, med undantag af sådana som äro gifna till akademier, gymnasier, skolor o. s. v., som skola stå under vederbörlig kontroll. Detta har reservanten icke heller kunnat bestrida. Jag vill påpeka, huru som han i reservationen säger: »Jag vill dermed icke hafva sagt, att icke förryckning af milda stiftelsers ändamål, ja till och med förskingring af dem tillhöriga medel understundom förekommit, och icke heller att, derest staten blifvit satt i tillfälle att preventivt ingripa, dessa beklagliga missförhållanden någon gång kunnat uteblifva.» Han erkänner sålunda, att de *kunnat* uteblifva, om staten hade ingripit, och nyss förklarade han här, att sådan förskingring *kan* ega rum. När man erkänner detta, ja, när det till och med bevisligen egt rum, torde detta vara tillräckligt skäl för Riksdagen att tänka på, att söka få en lag till stånd, som stadgar huru vederbörlig kontroll må kunna utöfvas öfver sådana stiftelsers förvaltning, hvarom här är fråga. Besynnerligt nog säga reservanterne, att statens kontroll icke kan inträda förr än i det skede af möjligen skeende förskingringar af en stiftelses tillhörigheter, då verklig hjälp kommer för sent. För min del tror jag deremot, att denna kontroll kan och bör utöfvas så, att den helt och hållet förekommer förskingring af stiftelsens tillhörigheter. De ärade reservanterne hafva också i sin reservation sagt, att kommunens tjenstemän åligger ansvar för deras tjensteutöfning och att detta ansvar skulle innebära i sig en tillräckligt betryggande garanti. För min del kan jag icke rätt förstå, hvad en ordförande i en kommunalstämma har för annat ansvar än att tillse, att stämmans beslut blir rätt affattadt till protokollet. Jag antager t. ex. att en person donerat en summa till byggande af en fattiggård inom en kommun, men att kommunen icke vill använda penningarne för det ändamålet utan för ett annat. En kommunalstämma utlyses, sammanträder och fattar beslut i nämnda syfte. Jag kan icke förstå huru en kommunalstämмоordförande skall kunna härför ställas till något ansvar. Det är just det som är det farliga i denna sak, att donationer, som lemnas en kommun, förvaltas af personer *utan allt tjenstemannaansvar*.

Reservanterne säga vidare, att om man skulle gripa in i denna sak och vilja kontrollera sådana stiftelser, skulle man till och med

kunna komma i strid med testators vilja i detta hänseende. Jag kan icke fatta ett dylikt påstående; ty det är väl antagligt, att, om en person vill testamentera en gåfva till ett visst ändamål, han väl med tacksamhet skall se, om staten vill vaka öfver att hans vilja verkligen blir realiserad.

Reservanterne hafva lagt stor vikt på offentligheten och den kontroll, som pressen utöfvar i våra dagar. Jag vill ingalunda förneka pressens stora betydelse, men klart är, att den icke kan hinna till öfverallt. Icke kan den t. ex. hafva reda på, hvilka beslut en landtkommun i en aflägsen landsort fattar och framdraga alla dylika kommunalstämmebeslut i offentligheten.

Vidare har den ärade talaren påpekat, att förhållandena äro mycket annorlunda nu mot fordom, i sammanhang hvarmed han talade om, huru illa det var bestäldt för 30 à 40 år sedan. Ja, det kan nog vara sant; men deraf följer icke, att man icke behöfver hafva en kontrollerande myndighet, som tillser, att kommunerna efter testators mening använda en gåfva, som lemnats för ett visst ändamål. Den ärade talaren sade visserligen, att missbruken icke voro så talrika; men jag vet icke, om man skall behöfva anföra så många exempel på missbruk i detta hänseende. Frågan är om hvad som är rätt eller orätt, och om missbruk förekommer blott en enda gång, bör man tillse, att man får en lag, som hindrar vidare sådana.

Den föregående talaren har påpekat en annan sak, nemligen att uti 73 § i kommunalförordningen skulle finnas ett skydd mot kommunens försök att illa använda dispositioner till kommunerna. Men denna paragraf innehåller endast, att, vid fråga om försäljning af sådan allmän egendom, kommunen skall ingå till regeringen och begära tillåtelse. Men det behöfver ju icke vara fråga om försäljning, utan blott om ett *oriktigt användande* af egendomen, och då tänker jag, att kommunen icke besvärar sig med att ingå till Kongl. Maj:t med någon underställning af sitt beslut. Kunde denna paragraf ändras i den riktning, som den föregående talaren antydde, så kanske dermed kunde vara nog. Emellertid blir det ju regeringens sak, när skrifvelsen föredrages, att vidtaga de åtgärder, regeringen anser mest betryggande.

Vidare har den föregående talaren antydde, att det skulle blifva en allt för stor apparat, som man måste sätta i gång för att kunna utöfva den ifrågasatta kontrollen, att man måste inrätta ett nytt centralt embetsverk o. s. v. För min del tror jag icke en sådan vidlyftig apparat vore behöflig för att öfvervaka de donationer, som äro gifna för allmänna ändamål, och jag vill erinra, att det ej är fråga om att ingripa i kontrollen af donationer, gifna till enskilda sällskap, utan det är fråga om, såsom det säges i sjelfva klämman af Utskottets utlåtande, *vatt i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga den åtgärd, som kan befinnas tjenlig för utöfvande af nödig kontroll öfver förvaltningen af medel,*

*Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:t rörande
förvaltningen
af till välgö-
rande ändamål
donerade medel
m. m.
(Forts.)*

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj: rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel m. m.

(Forts.)

som donerats eller testamenterats till *allmänna* ändamål, för så vidt de ej äro att hänföra till sådana donationer och testamenten, som redan stå under statens kontroll. Saken ställer sig för mig ganska enkel. När det helt och hållet är fråga om sådana till kommuner för allmänt ändamål gifna donationer, som icke redan stå under offentlig myndighets kontroll, vore det väl det enklaste och naturligaste i världen att också dessa donationer komme under någon offentlig kontroll, och jag tror äfven att det är alldeles nödvändigt. Den föregående talaren påpekade en mycket bekant sak, nemligen den kända katastrofen i Motala, samt erinrade att det var pressen, som drog fram förhållandet i lhuset. Ja, jag får säga att det var ganska ledsamt, att myndigheterna icke kunde öfvervaka den saken, utan att man fick vänta, tills pressen drog fram den.

På grund af hvad jag nu anført och med afseende å sakens verkliga stora vikt och betydelse vågar jag anhålla, Herr vice Talman, om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag skall lika lifligt som vördsammt anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Den ärade främste reservanten, som öppnade debatten i denna fråga, har ansett nödvändigt att reservera sig mot en möjlig misstanke, att han skulle sakna allt intresse för det viktiga ändamål motionären bragt på tal. Denna reservation var från hans sida alldeles öfverflödig. Hvarken jag eller någon annan hysar mot honom någon sådan misstanke. Men man kunde väl vara berättigad, åtminstone skulle jag vara frestad att i stället för en misstanke mot honom rigta en anklagelse, nemligen att min ärade vän, representanten från Kristianstad, så starkt svurit Manchester-teoriernas fana, att han för deras skull underlätit att följa de tvenne bättre ledstjerner, som han har i sitt klara hufvud och sitt goda hjerta.

Min ärade vän har sagt att seden, på hvilken han litar, är bättre än lag. Dervid får jag fästa hans uppmärksamhet derå, att det icke, såsom man ofta hör påstås, är ett sådant förhållande mellan sed och lag, att seden uteslutande är grund eller rot och lagen blott följd eller växt. Mellan dem råder ett vexelförhållande, och om det visserligen är säkert, att ur en god och förnuftig sed kan uppväxa en lag, som då blir ett fulländadt uttryck af något, som redan finnes till i folkmedvetandet och folkvanan, så är det icke mindre säkert, herr Talman, att en god lag också kan uppfostra en god sed och blifva den goda sedens bästa stöd.

Min ärade vän yttrade vidare, att viljan till rättskränkingar lyckligtvis hör till undantagen. Ja, om detta är sant, såsom jag i likhet med honom hoppas att det är, och om det skulle gälla såsom skäl mot en sådan lagstiftning som den af motionären ifrågasatta, då skulle det också gälla såsom skäl mot *hvarje* sådan lagstiftning, som afser att hämma eller straffa rättskränkingar.

Han har vidare sagt, att tankarne om de erforderliga åtgärderna

för befrämjande af det af motionären ifrågasatta ändamålet vexlade i oändlighet. Det är möjligt, att så förhåller sig nu. Men derföre har motionären och efter honom Utskottet icke något annat ifrågasatt, än att den lagstiftning, som begäres, skulle föregås af en utredning och derföre, i stället för att nu föreslå en lag i ämnet, vänder man sig till Kongl. Maj:t.

Den ärade reservanten har trots sig kunna såsom exempel på, hvartill statens allmakt å ena sidan och den största individuella frihet å den andra leda, åberopa förhållandena i Ryssland och England. I mina ögon bevisa dessa icke mycket. Ryssland, ett knappast half-civiliseradt land, genomfrätt nedifrån roten till högsta toppen af korrptionens kräfte, må ej anföras såsom exempel i det förra hänseendet. Och i England, har den individuella, af statsmakten nästan fullständigt okontrollerade friheten der fört till så lysande resultat, som min ärade vän förutsatt? Nej, så är icke förhållandet. För att blott nämna ett exempel bland de många, skulle jag önska hänvisa honom till den på parlamentets begäran för omkring 15 à 20 år sedan tillsatta kommissionen för undersökning af de stora, rikt doterade offentliga skolorna i England. Om man tager kännedom om huru i detta frihetens land donationerna under århundraden missbrukats och lösryckts från sina ändamål, så kan man deraf lära, att den okontrollerade friheten icke alltid är en tillräcklig garanti för hvad som är öfverensstämmande med samhällets bästa. Det är sant att i detta hänseende liksom i mångt annat förhållandena i vårt land äro bättre, än hvad de varit tillföre; men hvarifrån har då förbättringen kommit? Den ärade reservanten har sjelf sagt: icke från en bättre kontroll. Den skulle således icke kommit derifrån, att vår lagstiftning skridit framåt och ingripit på förut ovidrörda områden, den skulle icke kommit af lagstadgade revisioner, icke af de periodiskt hvarje år sammanträdande riksdagarne. All vår lagstiftning skulle således icke hafva gjort någonting till att kontrollera de förvaltande myndigheternas tillvägagående, öfvervaka missbruk och hämma dem genom det straff, som följer brottet i spåren. All denna samhällets verksamhet skulle således vara utan verkan!

Missbruken, sade han vidare, äro väl icke så talrika. Ja, derom veta vi i sjelfva verket ingenting. Vi veta icke *huru* talrika missbruken äro, men om vi alla, som hafva någon erfarenhet af sådana missbruk, ville summera ihop våra erfarenheter, så fruktar jag att vi skulle komma till en häpnadsväckande siffra. Den första gången jag fick någon erfarenhet om, huru man handskades med offentliga donationer, var medan jag ännu såsom studerande i Upsala för öfver 25 år sedan tillhörde Södermanlands och Nerikes nation. Af papper, förvarade i nationens bibliotek, erhöj jag visserligen icke juridisk bevisning, men en för mig fullt bindande moralisk öfvertygelse om att vissa till stipendier åt fattige studerande anslagna medel blifvit förryckta från sitt ändamål, dragna från det syfte, för hvilket donator gifvit sina sammansparade styfrar. Om jag till denna min

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel m. m.
(Forts.)

Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:t rörande
förvaltningen
af till välgörande
ändamål
donerade medel
m. m.
(Forts.)

första erfarenhet skulle lägga allt, hvad jag sedermera fått kännedom om i den vägen, så skulle de exempel, jag kunde anföra, blifva ganska talrika. och huru många skulle icke exemplen blifva, om hvar och en här dertill ville lägga sin erfarenhet!

Slutligen yttrade den ärade reservanten, att han hyste betänkligheter mot en öfverstyrelse. Han karakteriserade den såsom en centralstyrelse och betecknade den såsom en »stor apparat»; och i sin reservation har han sagt, att den skulle blifva mycket kostsam. Här har reservanten reserverat sig icke mot Utskottets utlåtande, utan mot något som skulle förekomma i motionärens förslag. Utskottet har, så vidt jag kunnat fatta dess mening, ingenting yttrat om någon stor apparat i form af en öfverstyrelse, och således torde det skälet hafva förfallit.

Han frågar vidare, huru det skulle upptagas i landet, om man skulle ställa under statens kontroll de föreningar till ömsesidigt understöd, som under de sista 10 till 20 åren blifvit allt mer och mer talrika. Jag förmoder, att han dermed syftar på sådana inrättningar, som arbetarnes sjuk- och begravningskassor. I afseende härå har jag att göra samma anmärkning, som jag yttrade nyss med hänsyn till den befarade öfverstyrelsen, nemligen att något sådant alldeles icke finnes i Utskottets utlåtande föreslaget eller omtaladt. I allt fall är det väl klart, att sådana inrättningar ej kunde blifva underkastade någon offentlig kontroll, utom för så vidt de kommit i besittning af sådana donationer, som nu afses, och då ser jag icke, hvarföre de skulle, med hänsyn till användningen af dem, vara undantagna offentlighetens kontroll.

Han yttrade vidare, att det har visat sig svårt för Utskottet att uppdraga en gräns mellan de områden, der staten skulle ingripa och der den icke skulle ingripa. Ja, Utskottet har uppenbarligen icke tilltrött sig att åstadkomma en fullständig utredning i denna fråga; Utskottet har gjort hvad som enligt min öfvertygelse är för ögonblicket alldeles tillräckligt, det har fäst uppmärksamheten på vissa bekanta fakta, åtskilliga talande skäl, på grund af hvilka man hos Kongl. Maj:t skulle begära förslag till lagstiftning i detta hänseende; för denna förutsättes ju alltid en utredning, som lemna oss tillfälle att bedöma, huru långt staten i sitt ingripande lämpligen skall gå. Då han vidare frågar, huru alla stiftelser skulle blifva för statsmakten kända, så svarar jag: det beror på en blifvande lagstiftning att vidtaga sådana åtgärder, att så vidt möjligt ingen stiftelse kan undandraga sig statens kontroll och om i alla fall någon stiftelse icke skulle blifva för statsmakten och dess representanter känd, vore det väl i alla fall mycket vunnet, om 99 bland 100 blefve kända.

Och härefter kommer jag från reservantens muntliga anförande till hans reservation. I afseende på dess innehåll ber jag att i hufvudsak få förena mig med den ärade talare, som nyss hade ordet, men något vidare har jag att tillägga. Om det förhåller sig så, som reservanten säger, att staten icke kan ingripa, förr än det blir

för sent, så beror detta derpå, om man stiftar en förståndig eller en oförståndig lag. Vidare säger han, att om detta statens ingripande sålunda kommer för sent för att meddela verklig hjälp, så återstår det icke annat än att befordra den brottslige till straff. Jag vet icke till hvilken straffrättsteori den ärade reservanten från Kristianstad bekänner sig, huru vida han hyllar afskräckningsteorien eller den, som säger att staten har att återupprätta den kränkta samhällsviljan, eller någon annan teori; men hvilken han än må hylla, torde han likväl böra erkänna, att, när ett brott egt rum, det är lika berättigadt och nyttigt att äfven i det slags fall, hvarom nu är fråga, straff följer på brottet, som i de andra fall, för hvilka man stiftat strafflagar! Jag förbigår åtskilligt, som jag redan bemött i repliken på reservantens muntliga anförande, men måste ännu tillägga följande. Reservanten har sagt, att det finnes offentliga stiftelser, som äro af en så blyg och känslig art, att deras framdragande under statens kontroll skulle hafva till följd, att gifmildheten sinade ut. Här fruktar jag, att i en enligt min uppfattning uteslutande praktisk fråga inblandar sig en nog ömtålig estetisk känsla, som icke har något att göra med frågor af denna beskaffenhet. När reservanten vidare säger, att man har i kommunerna och dylika korporationer en redan befintlig ansvarighet att trygga sig till, tillåter jag mig erinra, att han der stöder sig på en af de mest svigtande grunder, han för sin åsigt kunnat uppleta, och detsamma gäller äfven om hvad han anført rörande det offentlighetens ljus, som faller öfver våra kommunala angelägenheters förvaltning. Det är allmänt bekant, Herr Talman, att ordalydelsen i vår tryckfrihetsförordning från den offentlighet, der stadgas, har ansetts undantaga de kommunala myndigheternas handlingar och protokoll, och det är vidare bekant, att, om någon velat öfverklaga vägran att utlemna sådana handlingar, det enligt hittills vedertagen praxis tjenat till ingenting att vända sig till Riksdagens justitieombudsman och begära hans hjälp. Det har derföre vid föreslagen omarbetning af tryckfrihetsförordningen varit ifrågasatt ett förtydligande derhän, att äfven kommunernas handlingar och protokoll skulle lika väl vara underkastade offentligheten som handlingar och protokoll hos de vauligen så kallade »offentliga» myndigheterna. Ett sådant förslag har en gång framlagts af Konstitutions-Utskottet, och deri har jag haft någon del. Jag har mot Konstitutions-Utskottets förslag till ny tryckfrihetsförordning gjort den anmärkning, att man, i stället för att utesluta det låt vara något tunga, men för vår tryckfrihet nyttiga uppräknandet af alla de offentliga handlingar, som kunna utfordras, borde tillägga kommunernas handlingar och protokoll. En nu hädangången statsman, Friherre Gripenstedt, yttrade en gång på tal härom, att det förundrade honom, att någon kunde sätta i fråga, att icke äfven dessa handlingar vore underkastade offentlighet, men att, om någon tvekan derom förefunnes, alla skäl talade för att införa ett sådant stadgande i tryckfrihetsförordningen. Följden blef

Ang. skrivelse till Kongl.

Maj:t rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel

m. m.

(Forts.)

Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:ts rörande
förvaltningen
af till välgö-
rande ändamål
donerade medel
m. m.

(Forts.)

också, att Konstitutions-Utskottet vid följande riksdag införde ett sådant stadgande i sitt förslag till tryckfrihetsförordning. Deremot gjordes icke i någondera Kammaren någon invändning, men när hela förslaget föll, så föll äfven denna bestämmelse. Några år der-
efter, sedan försöket att genomföra en helt ny tryckfrihetslag visat sig omöjligt, väcktes förslag om åstadkommande af en partiell ändring i det syftet, att kommunala handlingar och protokoll skulle vara underkastade samma offentlighet som andra protokoll och handlingar. Detta förslag föll då här i Andra Kammaren, jag tror på grund af en invändning från nuvarande landshöfdingen i Jemtlands län, att det skulle vara obehagligt för kommunerna, om man komme och snokade efter, huru de behandlade sina fattigvårds- och andra ärenden. Så förhåller det sig med den offentligheten. — Jag skulle äfven från min erfarenhet inom Stockholms kommun hafva åtskilligt att berättas i detta ämne, men jag skall icke nu besvara Kammaren dermed. Således, hvad reservanten har yttrat om de kommunala korporationernas ansvar och det offentlighetens ljus, som utbredde sig öfver deras görande och låtande, det duger här icke såsom skäl, och hvad han säger om pressens ingripande, så torde med allt skäl kunna återopas hans eget yttrande i fråga om statens ingripande, nemligen, att det oftast kommer för sent. När missbruket gått så långt, att det blifvit ett allmänt samtalsämne, sedan en fond väl blifvit förskingrad och förstörd, då kommer pressen med en historia derom, men då gagnar det lika litet som ett statens ingripande enligt reservantens förmenande skulle göra.

Här satt, Herr Talman, för några år sedan en ärans man, en lärd man, en fosterlandsälskande och i all sin verksamhet energisk man. Mången af Kammarens ledamöter erinrar sig honom. Alla de som minnas honom, minnas honom med aktning, och den, som var hans personliga vän, minnes honom med sorg och saknad. Han slutade ett verksamt lif med ett kraftigt ingripande i den fråga, som här blifvit väckt, och han gjorde det på ett sätt, som jag aldrig skall glömma. Jag talar om den år 1882 affidne domprosten Carl Wilhelm Linder. Han sände mig ej långt före sin död två skrifter med titel: »Ljungstedtska friskolan i Linköping, anteckningar af C. W. Linder», 2 häften, 1882, och anhöll, hvilket jag naturligtvis uppfylde, att jag, så vidt jag kunde, måtte i pressen fästa uppmärksamheten på dessa skrifters innehåll. De handlade om 75 års, tre fjerdedels sekels skamlig och brottslig missvård om en ädel framtids tanke, missvård om stora donerade kapital, missvård om ett fosterländskt syftemål. Och likväl voro denna tanke, dessa donerade fonder, detta vackra syftemål stilda under omvårdnad af — ett landshöfdingeembete och ett biskopsembete! Men hvad brast då, när landshöfdingeembetet och biskopsembetet icke räckte till? Det som brast var en lag, som kunde öppna deras ögon och tukta deras sinnen. Ljungstedtska friskolan kallades denna stiftelse, därför att donator var svenske generalkonsuln i Kina Ljungstedt, hvilken under all sin

öfriga nyttiga och gagnande verksamhet hade liksom satt till sin lefnads mål att genom den förmögenhet han samlat grundlägga en efter hans förmenande löftesrik stiftelse i sitt gamla fädernesland, en skola för utbildande af för landet nyttige näringsidkare, en läroanstalt, der man skulle bibringa lärjungarne icke blott allmänbildande kunskaper, utan äfven färdighet i handslöjder samt kroppsöfningar. Intill, om jag minnes rätt, år 1845 hade förvaltarne af denna fond emottagit den synnerligast för den tiden ganska betydliga summan af 171,763 kronor 40 öre. Kapitalet missvårdades och donators vilja blef aldrig utförd. Men deremot tillät man Linköpings kommun att med friskolans medel fritaga sig — så var det ännu för två år sedan — från den i 1842 års folkskolestadga föreskrifna skyldigheten att underhålla en folkskola. Säkerligen kan min ärade vän här midt emot likasom en annan ledamot af riksdagen — landshöfdingen i Linköping — bekräfta denna min uppgift samt vitsorda, huru envist de ledande männen inom Linköpings kommun ända tills för 2 à 3 år sedan sökt vidhålla detta missbruk och undgå den skyldighet, som annars åligger alla Sveriges kommuner, att sjelfva uppehålla folkskolor för manlig och qvinlig ungdom. Då man sett sådant, och då man tagit kännedom om de handlingar rörande en donation i Kristianstads län, som jag fått låna af motionären, saknar man icke allt skäl för det påståendet, att på våra fästningar nog sitta personer, som begått ringare brott, nemligen inför den moraliska lagen, än åtskillige äfven högt uppsatte, hvilka lagt en helgerånande hand på hädangångne välgörande medmenniskors sista vilja.

Jag anhåller. Herr Talman, om bifall till Utskottets förslag.

Herr Waldenström: Det måste visserligen erkännas, att svårigheterna att åstadkomma en verksam kontroll af den beskaffenhet, som motionären föreslagit och Utskottet tillstyrkt, måste blifva stora. Men jag tror icke, att dessa svårigheter böra afskräcka Riksdagen från att hos Kongl. Maj:t i underdånighet hemställa, om och hvad som kan göras i förevarande syfte samt, i fall något kan göras, begära att detta verkligen måtte ske.

Det är mycket vanligt att, då föreslagna åtgärder mot missbruk afstyrkas, man säger, att icke alla missbruk kunna genom dessa åtgärder afhjelpas. Men kunde endast en större eller mindre del af dem afhjelpas, så tror jag att mycket vore vunnet, och man bör icke låta en önskvärd reform förfalla, derför att man på förhand vet, att man genom densamma icke kan vinna *allt*, hvad man ville vinna. Den siste ärade talaren har anfört bevis på, att den föreslagna kontrollen är af nöden, och jag skulle kunna visa detsamma genom flera andra exempel.

För några år sedan var jag närvarande vid en kyrkostämma i det samhälle jag tillhör. En af samhällets äldste medlemmar begärde dervid ordet och frågade, hvart två af honom namngifna men i räkenskaperna ej synliga fonder hade tagit vägen. Hela kyrko-

*Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:t rörande
förvaltningen
af till välgö-
rande ändamål
donerademedel
m. m.
(Forts.)*

Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:ts rörande
förvaltningen
af till välgö-
rande ändamål
donerade medel
m. m.
(Forts.)

rådet och kyrkostämman hissnade, ty ingen visste att några sådana fonder någonsin funnits, än mindre hvar de tagit vägen. Kyrkostämman uppdrog då åt kyrkorådet att till nästa sammanträde taga reda på, huru det förhöll sig med dessa fonder. Vid kyrkostämman året derpå uppträdde åter samme hedersman och frågade, om de två fonderna hade kommit till rätta. Åter hissnade kyrkorådet, ty det hade under året glömt bort hela saken. Då begärde han att sjelf blifva bemyndigad att taga reda på fonderna. Detta bemyndigande gafs honom naturligtvis, och vid påföljande kyrkostämma inkom han med fullständig utredning om, huru fonderna hade tillkommit, huru de förvaltats, huru de försvunnit och huru de *kunnat* försvinna, utan att någon människa hade reda derpå. De hade då redan varit försvunna så länge, att säkert ingen i hela samhället mera än han hade reda på, att de någonsin funnits till.

Litet emellanåt kommer man tyvärr här och der i landet underfund med, huru personer, ja till och med inom samhället ansedda och uppburna personer, som haft donerade fonder under sin förvaltning, försingrat dem samt måst genom vänners och väns vänners mellankomst räddas från en ändalykt, hvarifrån man icke skulle brytt sig om att söka rädda en vanlig simpel människa. Jag tror derföre, att det är alldeles nödvändigt, att någon kontroll i detta afseende åstadkommes. Hur denna kontroll skall ordnas, det må vara Kongl. Maj:ts sak att afgöra.

Jag ber att få anföra ytterligare ett exempel. I början af detta århundrade donerades af en enkefru Hjärne en fastighet här i Stockholm till härvarande Herrnhutare-församling. Enligt hennes förordnande skulle denna donation förvaltas af församlingens pastor jemte tre så kallade exekutorer. Dog någon af desse tre, så skulle de två öfverlevande jemte pastorn utse efterträdare efter den döde. För några få år sedan skulle ett sådant val ega rum. Då förordnade vederbörande brödraunitet i Herrnhut i Tyskland Göteborgs Herrnhutare-församlings pastor att jemte den härvarande hafva vård om församlingen i Stockholm. Vid ett tillfälle, då den ene af de öfverlevande exekutorerne var af sjukdom och den andre af annan orsak hindrad att närvara, valde de två pastorerne den tredje exekutorn. När deretter en af de två andre protesterade häremot, blef han genom pastorn underrättad, att han genom beslut från vederbörande unitet i Tyskland blifvit skild från sin exekutorsbefattning — allt i den mest uppenbara strid emot testators föreskrifter. Saken är för närvarande föremål för rättegång, och det är att hoppas, att denna rättegång skall leda till ett resultat, som kan blifva af nytta äfven för andra liknande fall.

Utskottet har antagit, att hvad beträffar de fonder, som äro donerade till vissa allmänna inrättningar, akademier, gymnasier o. s. v., är säkerheten mot deras försingring redan nu så stor, att några ytterligare åtgärder icke kunna behövas. Jag vill dock nämna, att det icke alltid står så väl till ens med dessa fonders säkerhet. Jag

hade ock vid Riksdagens begynnelse tänkt väcka en motion i detta ärende, men blef derifrån afbrädd i anledning deraf, att för nästa års riksdag sannolikt nytt fullständigt förslag till skolestadga kommer att framläggas. För att emellertid taga ett exempel, så skola de fonder, som äro donerade till allmänna läroverk, enligt skollagens föreskrift (derest icke donator annorlunda förordnat) förvaltas i likhet med läroverkets öfriga medel (med undantag af byggnadsfonden) af vederbörande rektor ensam. Men kollegii ledamöter skola en för alla och alla för en ansvara för dessa fonder, så vida de icke vid den årligen skeende revisionen gjort anmärkningar emot förefintliga säkerhetshandlingar. När sålunda ingen har rätt att ingripa i förvaltningen af dessa fonder, som ofta uppgå till ett ganska högt belopp — vid det läroverk, jag tillhör, utgöra de, om jag minnes rätt, mer än 50,000 kronor —, finnes det icke något hinder för en rektor att, om han är oredlig, för egen räkning belåna fondernas värdehandlingar och det dagen efter hållen revision. Så länge han nu lyckas uppehålla vigilansen, går det bra, och man märker ingenting. Men om han dör eller icke lyckas uppehålla vigilansen, så äro de till välgörande ändamål donerade medlen sin kos. Vid ett läroverk hände för icke länge sedan, att den aflidne rektorn, en mycket betrodd man i samhället, befans vara på balans. En rektor emeritus vid läroverket i Gefle har ock yttrat till en af mina kamrater, hvilken med anledning af min tilltänkta motion nämnt det till mig, att Gefle läroverks kassa tre gånger under detta århundrade måst fyllas genom kollegii tillskott. Är det så, att kollegiets ledamöter hafva något att fylla bristen med, då är det bra för läroverket. Men ofta är det icke fallet, alldenstund lärarne vanligen icke hafva mera att lefva af än sina små löner.

Under sådana förhållanden bör denna fråga utan tvifvel tagas i allvarligt öfvervägande, och jag tror att det är skäl, att Kongl. Maj:t låter grundligt undersöka, huru det står till med säkerheten för de medel, som donerats till allmänna och välgörande ändamål både vid akademier, skolor och andra allmänna inrättningar.

Jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Herr von der Lancken: Det torde förlåtas mig, om jag råkar i någon förlägenhet vid bekämpandet af de två fruktansvärda motståndare, som i afton uppträdt mot den af mig afgifna reservationen. Särskildt talaren på stockholmsbänken underkastade densamma en sträng kritik. Han utgår emellertid från en helt annan uppfattning af statens ändamål och väsen än jag och svårligen lära vi blifva öfverens i denna fråga. Han står onekligen mycket nära den moderna statssocialismen, då jag deremot, jag erkänner det gerna, är en anhängare af Manchesterteorien. Jag väntar intet godt af framtidsstaten, sådan statsocialismen vill göra den, med sin fruktansvärda makt och enorma uppgifter; jag tror vi komma längre, om vi lenna någon frihet åt den enskilde och icke centralisera allt i statens hand.

Ang. skrivelse till Kongl.

Maj:t rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel m. m.

(Forts.)

Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:ts rörande
förvaltningen
af till välgö-
rande ändamål
donerade medel

m. m.

(Forts.)

Detta skall likväl icke hindra mig att, så godt jag förmår, bemöta hvad han anmärkt så väl emot reservationen som emot mitt muntliga anförande här i Kamraren.

Han synes vänta all räddning af staten, men han tyckes hafva glömt, att statens organ, äro menniskor, de också. Kunna statens underordnade organer misstaga sig, eller göra klandervärdt bruk af de donationer och medel, som äro dem anförtrödda, så synes mig intet hinder för att äfven de *högre* organerna kunna göra sig skyldiga till dylika underlåtenhets- och direkta synder.

Han sade vidare att jag icke reserverat mig emot Utskottets betänkande, utan emot den ärade motionärens förslag, emedan Utskottet ej på något ställe talar om centraliserad öfverstyrelse. Jag ber om förlåtelse, det står derom i motiven, om också ej i »klämman». Utskottet säger på 6:te sidan: »sjelfva kärnpunkten i motionen torde just ligga i den af motionären insedda nödvändigheten att öfver de vexlande, af egna intressen ej allt för sällan påverkade lokala förvaltningarna sätta en central, som, oberörd af alla de omständigheter, som i den trängre kretsen lätt nog kunna verka till ett förryckande af hela stiftelsens ändamål, har makt att tillse, det stiftelsen får verka för de uppgifter, som blifvit detsamma förelagda.»

Deri må väl ligga ett klart uttalande derom, att Utskottet tänkt sig en centralöfverstyrelse med uppgift att tillse, att någon förryckning af stiftelsernas ändamål icke eger rum.

Han sade vidare att jag misstagit mig deruti att jag hade sagt, att statens ingripande i regeln kommer för sent. Jag vidhåller likväl detta påstående. Uppenbarligen skulle icke staten få annan rätt än att infordra revisionsberättelser och genomgå och granska dem samt med ledning af dem tillse, i hvad mån stiftelsens ändamål blifvit fullföljdt. Jag föreställer mig nemligen, att hvarken motionären eller talaren på stockholmsbänken tänkt sig någon annan kontroll. Skulle verklig, kraftig kontroll vinnas, vore enda utvägen ständiga inspektioner; men jag hemställer om icke i sådant fall statens kontroll skulle få sådana dimensioner, att man verkligen kan fråga sig, om det komme att smaka lika mycket som det kostade. Om den straffrättsteori, till hvilken jag bekänner mig, skall jag nu icke yttra mig, men hvilken teori jag än hyllar så får jag säga, att det ingalunda skall vara min mening, att den brottslige skall undgå sitt straff; men detta kan uppenbarligen komma att inträda med lika mycken säkerhet derest kontrollen är lemnad åt, att jag så må säga, allmänheten, som då den ligger i statens hand.

Den ärade talaren yttrade vidare, att, hvad anginge den art af stiftelser, som jag karakteriserat såsom varande af den »blyga och känsliga art att statens ingripande skulle hafva till följd att gifmildheten sinade ut», det icke vore i sin ordning att nämna dem, då det gälde offentliga och allmänna ändamål. Men om vi, genom de åtgärder vi vidtaga, åstadkomma att gifvorna flyta mindre rikligt, är då skäl att vidtaga sådana åtgärder? Tro herrarne icke att många

af dessa milda stiftelser, som grunda sig på frivilliga gåfvor, skulle känna sig ganska illa berörda, om staten hade rätt att ingripa i och kontrollera deras åtgärder. Jag nämner exempelvis diakonissanstalten, för att ej tala om andra, som särskildt i hufvudstaden finnas i stor mängd. Jag tror att gåfvorna till dylika inrättningar i väsentlig mån skulle minskas, om ett ingripande från statens sida egderum. Han talade vidare om kommunala tjänstemän och tycktes antyda, att dessa icke stodo under embetsmannans ansvar. Ja, men magistraten gör det åtminstone, och det dess tjänstemän i allmänhet åliggande ansvar torde väl vara en tillräcklig borgen för att den förvaltning af donerade medel, som af dem omhänderhafves, sker på det sätt att det dermed afsedda ändamålet uppnås.

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel m. m.

(Forts.)

Jag vet mycket väl att de kommunala myndigheternas protokoll äro undantagna från tryckfrihetsförordningens bestämmelser, men kommunalförvaltningen utgöres af flere personer, och jag hemställer om herrarne tro det vara möjligt, att dessa korporationer, bestående af 20, 30, 40 personer, skulle kunna komma öfverens om att förrycka en stiftelse från sitt ändamål, om icke hos dem blygseln för hvarandra åtminstone skulle vara tillräcklig att afstyra sådant.

Han sade att pressen kommer för sent. Jag deremot har visat, att så jemväl är förhållandet med staten. Staten kan icke göra annat än anordna om en efterföljande revision, och dermed är ganska litet vunnet. Och jag undrar, om icke sjelfva känslan af risk, fruktan att blifva dragen inför offentligheten i de allra flesta fall skall vara tillräcklig för att motstå frestelsen, blefve den ock aldrig så stor.

Med mycken värtalighet utbredde sig den ärade talaren beträffande en stiftelse i Linköping. Den förvaltades, sade han, af ett landshöfdingeembete och ett biskopsembete, och det kunde likväl ej förekommas, att donationen förrycktes från sitt ändamål. Ja, jag undrar, om detta icke talar för min sats, då icke ens dessa höga funktionärer visat sig vara en tillräcklig garanti för att en stiftelse icke blir förryckt. Kan icke en styrelse, bestående af män med sådan ställning och rang, utgöra en tillräcklig garanti, då vet jag knappt, hvar man skall kunna få någon garanti.

De hårda ord, talaren fälde om en stiftelse i Skåne, tror jag hellre borde hafva varit osagda. Jag vågar påstå, att här icke föreligger någon ond afsigt. Jag har den äran att känna alla desse män och vågar påstå att de handlat som de gjort för att rädda allt hvad räddas kan; att de misstogo sig, det kan ju vara möjligt, men att de gjorde det i någon elak afsigt, det bestrider jag. Äfven de anmärkingar, som Herr Waldenström gjort, synas mig vara i det närmaste vederlagda genom hvad jag nu yttrat. Herr Waldenström talade vidt och bredt om en rektor, som kommit på balans och räddats af sina kamrater. Jag hemställer om det skulle varit annorlunda, derest en öfverstyrelse funnits. Hafva icke statens uppbor-

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel m. m.
(Forts.)

män en vidsträckt och i detalj gående kontroll och händer det icke ofta, att uppbördsmän komma på balans? Det blir kontroll som kontroll. Jag yrkar afslag.

Herr Bokström: Då jag med den föregående ärade talaren reserverat mig mot Utskottets utlåtande, ber jag att få yttra några ord. Den förste talaren, som å Utskottets vägnar yttrade sig i denna sak, nämnde, att här vore fråga om donationer till kommunala ändamål. Jag ber då få fästa hans uppmärksamhet på, att detta ord icke förekommer i klämman till Utskottets betänkande, utan der står *allmänna* ändamål, hvilket naturligtvis har en vida mera omfattande, mycket elastisk betydelse, som icke ens fasthåller vid det *allmännyttiga*. Han framhöll vidare betydelsen af att staten skulle utöfva denna kontroll. Jag får dock säga, att man kan komma till olika tankar om förträffligheten af en sådan anordning. Jag ber att få erinra herrarne om att på förmiddagen hade vi här en votering om löneförmåner för bergmästarne. Bland dessa förmåner var också inberäknad i den ena voteringspropositionen en förmån, som tillkommit genom enskild donation åt desse bergmästare. Måne icke detta tyder på, att statens pietet för enskilda donationer icke är så synnerligen stor, hvarpå väl flera bevis kunde återopas. Det framhölls vidare, att en testator utan tvifvel skuile vara mycket belåten, om han visste att staten öfvervakade fullgörandet af hans sista vilja. — Ja, det kan man icke så noga veta. Om dessa donationer blifvit gifna af personer, som velat hafva andra garantier och derom förordnat i sina testamenten, så föreställer jag mig att staten icke ens kan ingripa. Det är redan framhållet, att bland de donationer, Utskottet afser, icke är meningen inräkna sådana, som äro anförtrödda åt enskilda föreningar, ordnar och dylikt. Jag vill dock anmärka, att det finnes åtskilliga enskilda föreningar, som hafva sig anförtrödda donationer, som stå statens och kommunens allmänna ändamål närmare eller fjernare så till vida, att de afse afhjelpandet af något samhällsöndt eller fullföljandet af något annat samhällsintresse. Dessa donationer kunna ofta vara små och obetydliga till summan men hafva sitt egentliga värde i det sätt, hvarpå föreningens medlemmar förvalta dessa åt föreningarna anförtrödda donationer. Skall staten då kanske med klumpig hand kontrollerande och korrigerande ingripa i denna förvaltning och påvisa huru dessa föreningar bättre skola fullgöra sina människovänliga förpligtelser, så fruktar jag att derpå mera förloras än vinnas.

Donationernas antal utgör enligt nu upprättad förteckning 4,142 stycken; men, säger Statistiska centralbyrån, då det är första gången, som någon uppteckning deraf sker, är det påtagligt, att det finnes många donationer, som man ännu icke funnit reda på, så att nämnda siffra antagligen framdeles kommer att betydligt höjas. Om man tror, att det är en oskyldig sak att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t uti ifrågavarande hänseende, så kan man lätt misstaga sig.

Riksdagen kan blifva öfverraskad genom att såsom svar å dess skrifvelse få motse förslag till en förvaltningsapparat, som man icke tänkt sig.

Jag vill nämna några exempel på fonder. Vi hafva »Lotten Wennbergs fond». Vidare fonder som stå under federationsstiftelsen, fonder som tillhöra djurskyddsföreningar. Det finnes en fond, som icke är särdeles stor, med syfte att medlemmar af samfundet i kärlek och enighet deraf skola erhålla hjälp vid sjukdoms- och dödsfall. Vi hafva ock fonden »Lars Hiertas minne», som nog reder sig utan hjälp af statskontroll. — Jag skulle kunna uppräknat flere dylika fonder, men afstår derifrån och ber i stället få ytterligare betona, hvad min kamrat i det Utskott, som behandlat detta ärende, Herr von der Lancken, redan nämnt, nemligen att vi redan fått en ökad garanti och kontroll att dessa fonder väl vårdas genom den omvårdnad, som för närvarande egnas dem genom Statistiska centralbyråns berättelse, samt att, om under tiden, då denna kontroll icke förefans, missbruk någon gång kunnat ega rum, det är antagligt att, efter det denna kontroll genom Statistiska centralbyrån tillkommit, missbruken komma att minskas. Äfven om staten kontrollerar aldrig så mycket, är det dock icke sagdt att staten sjelf kan undvika missbruk från underordnades sida. Vi hafva här i vårt land en viss benägenhet att gifva nittionio kronor för att söka rätt på den hundrade, och jag fruktar att äfven i detta fall så skulle komma att gå.

Vidkommande »Ljungstedtska friskolan», synes mig hvad man derom talat icke passa väl i stycke med Utskottets kläm; Utskottet har ju icke afsett någon förändring i den vägen. Den stod ju redan förut under allmän kontroll och kan således icke tjena såsom exempel i denna sak. Likaså hvad Herr Waldenström nämnt om hvad som förelupit vid rektorsembetet i Gefle, ty der föregå årliga revisioner, och man får väl antaga, att läroverkskollegiet, som har att utse revisorer, gör sin skyldighet. Jag tager dessutom för gifvet, att revision försiggått i Kammarrätten. Således har man derigenom vederbörlig kontroll, och dessutom är ju rektor underkastad uppbördsansvar och står ju såsom sådan under offentlig kontroll. På dessa skäl anhåller jag vördsamt, att Kammaren ville godkänna det slut, hvartill reservanterna kommit.

Herr Aug. Peterson instämde med Herr Bokström.

Herr Friherre Nordenskiöld: I denna fråga är jag af motsatt åsigt med min närmaste öfverman här i Kammaren. Jag tycker att de missbruk, hvarom här i mer eller mindre förtäckta ordalag talats, icke äro så synnerligen svåra, då det, som här, gäller en förvaltning af inemot 100 millioner kronor, fördelade på otaliga små poster, några till och med så små, att när de »försvunnit», man har svårt att leta rätt på dem igen. I ären praktiske män, mine herrar! och jag vill fråga eder, om I ansen det vara möjligt att i stället för den

Ang. skrifvelse
till Kongl.

Maj:t rörande
förvaltningen
af till välgörande
ändamål
donerade medel

m. m.

(Forts.)

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel nuvarande, på många håll fördelade kontrollen anordna en sådan gemensam kontroll öfver förvaltningen af hela denna kolossala summa, att full säkerhet vunnas, det hvarje af de tusentals fonderna komme att användas på bästa sätt och efter de föreskrifter, som äro lemnade af testator? Jag tror detta vara fullkomligt omöjligt för hvilken förvaltning som helst.

m. m.

(Forts.)

Den omständigheten, att så få missbruk kunnat anföras, synes mig bevisa, att den apparat som finnes ej arbetar så illa. Hvarför då vidtagna kostsamma nya anordningar? Det nu föreliggande förslaget afser tydligen mindre en penningrevision än en kontroll, att fonderna användas efter testators önskan. En sådan kontroll öfver en enda fond kan vara ganska besvärlig och tidsödande; huru skall det då blifva möjligt att utöfva en gemensam kontroll öfver de tusental donationer till allmännyttiga ändamål, som förefinnas i vårt land, och hvad skulle denna kontroll kosta? Det skulle härtill fordras ett nytt embetsverk med många tjenstemän, hvilket allt skulle kosta mer än de få styfrar, som genom denna kontroll kunde blifva räddade, och detta oaktadt skulle dock missbruk icke kunna helt och hållet undvikas och sannolikt icke minskas under det minimum, som nu existerar. Det enda verksamma sättet att utöfva dylik kontroll är att låta pressen få del af det sätt, hvarpå landtkommunerna förvalta sina medel. Den åtgärd som nu föreslås är för öfrigt ganska otidsenlig. Fordom var rättigheten att efter behag bestämma öfver förvärfvad förmögenhet icke blott under sin egen lefnad, utan äfven genom testamentarisk disposition för tiders tid, fullkomligt obestridd och obegränsad, men i det hänseendet hafva under senare tider betydligt förändrade åsigtter börjat att göra sig gällande. Rättigheten att förordna om efterlemnad förmögenhet är nu i de flesta stater betydligt inskränkt; man får till exempel numera icke efter godtfinnande göra hustru och barn arflösa. Man får i många fall genom testamente endast bortgifva en viss del af sin förvärfvade förmögenhet, o. s. v. I andra europeiska länder har man gått i dessa inskränkningar ännu längre. — Det synes mig derföre vara föga tidsenligt att nu hos oss vilja omgärda testamentariska dispositioner med nya, förut okända garantier. Förslaget är äfven i så måtto otidsenligt, att medan tidsrigtningen i öfrigt går ut på att så mycket som möjligt decentralisera förvaltningen, är det här fråga om att utan några tillräckligt talande skäl lemna staten en rättighet att blanda sig i alla de kommuners angelägenheter, som haft lyckan eller olyckan att få några hundra kronor i testamente.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Ostling: Jag hade icke ämnat yttra mig i denna fråga, hvarken för det lämpliga eller olämpliga i hvad som nu föreslås, men då den ärade talaren på stockholmsbänken vidrörde förhållanden i den stad, som jag har äran representera, och dessutom temli-

gen direkt vände sig till dess representant, så anser jag mig skyldig yttra några ord.

Jag är med honom ense deruti, att den af honom omnämnda donation icke uteslutande fått verka för det ändamål donator dermed afsett. Men jag tror dock, att det af honom anförda förhållande vid nämnda läroverk icke var något lyckligt exempel för att illustrera den diskussion, som här förts, och detta af det enkla skäl, att den förändrade anordningen med undervisningen vid detta läroverk på vederbörandes derom gjorda framställning blifvit af Kongl. Maj:t gillad och godkänd. Jag vill derfor hemställa, hvad en kontroll, sådan Utskottet här föreslår, skulle vid sådant förhållande hafva kunnat uträtta.

Ang. skrivelse till Kongl.

Maj:t rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerademedel m. m.

(Forts.)

Herr Lasse Jönsson: Jag hade med min motion visserligen afsett, att skrivelsen till Kongl. Maj:t i angifna syftet skulle blifva något mera vidtomfattande än Utskottet nu föreslagit. Jag hade nemligen tänkt mig, att i denna skrivelse skulle uttryckas jemväl en önskan, att Kongl. Maj:t måtte tillse, huru vida icke äfven sådana kassor, som stå under kommuners eller statens embetsförvaltning, skulle kunna på ett bättre sätt kontrolleras genom någon slags revision. Jag hade tänkt mig, att en centralstyrelse skulle kunna anordnas vid något embetsverk här i staden, något visst har jag icke vågat föreslå. Såsom det lämpligaste hade jag tänkt mig Kammarrätten. Der skulle då de donationsbref och testamenten, man lyckades få reda på, intagas, och denna myndighet borde uti ifrågavarande hänseende få samma rätt, som nu tillkommer Konungens Befallningshafvande med hänsyn till sparbankerna. Denna myndighet borde få rättighet att föranstalta om revision och jemföra förvaltningen med donationsbrefven. Om förvaltningen då skulle befinnas icke öfverensstämma med donationsbrevet eller testamentet, så skulle den reviderande myndigheten få föranstalta om åtal mot dem, som missbrukat sin rätt.

Utskottet har emellertid vidtagit en inskränkning, i det Utskottet föreslagit Riksdagen att till Kongl. Maj:t aflåta en skrivelse endast angående sådana fonder, som icke redan förut stå under allmän kontroll, och med anledning af det lifliga understöd Utskottets förslag rönt här i Kammaren skall jag nöja mig med detta förslag till skrivelse, under uttalande tillika af den förhoppning, att med anledning af denna skrivelse ej blott en bättre kontroll måtte åstadkommas, utan äfven — och detta är af synnerlig vigt — Kongl. Maj:t känna sig uppmanad att med större försigtighet än hittills tillåta förändringar i och uttala sig angående donationer, ty exempel finnas, att Kongl. Maj:t någon gång gått allt för lätthänt tillväga.

En del talare inom Kammaren hafva rent af hånat föreliggande förslag. Man har sagt, att inrättandet af den ifrågasatta kontrollen vore att gifva ut nittionio kronor för att uppsöka den hundra. En talare på stockholmsbänken har sagt, att för några hundra eller

Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:t rörande
förvaltningen
af till välgo-
rande ändamål
donerade medel
m. m.

(Forts.)

tusen kronor, som möjligen kunde gå förlorade, det vore olämpligt att vidtaga en sådan vidtutseende åtgärd — och en talare på kristianstadsbänken frågar hvartill en sådan revision skall tjena, då det i allmänhet hittills visat sig vara väl bestäldt i förevarande afseende samt då någon gång oegentlighet förekommit, det endast gällt obetydligheter. Ett sådant påstående jäfvas dock ganska starkt af verkligheten. För att visa huru som på detta område missbruk kunna ega rum äfven i stort och icke blott i fråga om småsaker, ber jag få anföra ett exempel, som icke afser några gamla och förlegade förhållanden, som icke passa vår tid — då medger jag gerna att donationer kunna vara svåra att uppfylla samt därför behöfva ändras — utan ett exempel från allra senaste tid.

År 1876 donerade en framstående och mycket ansedd man i Skåne till Kristianstads län en större säteriegendom för upprättande derstädes af ett landbruksinstitut för länet, hvarvid han tillika llemnade föreskrifter dels, i de minsta detaljer, om huru egendomen skulle för alla tider förvaltas, dels derom, att den aldrig finge bortarrenderas eller belånas; »ty», sade han, »af den stora förmögenhet jag lyckats samla vill jag låta rädda åtminstone något från förskingring». Den frikostige gifvaren dog år 1879. Då konstituerades för testamentets verkställande en styrelse, bestående af landshöfdingen i länet, domhafvanden och kronofogden i orten samt kyrkoherden i den socken, der den donerade egendomen var belägen, äfvensom en ledamot af länets hushållningssällskap. Denna styrelse mottog visserligen icke sjelfva egendomen, ty den var utarrenderad till år 1898, men den fick att uppbära och förvalta en summa af 15,000 kronor årligen, utgörande det årliga arrendet af den donerade egendomen. Då uppstod mellan arfvingarna till testator en rättgång, hvarvid likväl ingen af dem påyrkade testamentets upphäfvande; och enligt kunnige juristers utsago kunde heller ingen ändring deri ega rum, med undantag deraf att en af arfvingarne skulle få ut sin moderslott, utgörande $\frac{1}{24}$ af alla testators efterlemnade egendomar, hvilken möjligen skulle blifva utlottad, och äfven om denna hans lott hade utfallit i den till institutet donerade egendomen, hade det blifvit en obetydlig skada. Men då säljer styrelsen hela egendomen, efter det den först hos Kongl. Maj:t begiärt tillstånd till denna handling, hvarvid Kongl. Maj:t, efter justitiekanslerens hörande, resolveradt att »från Vår sida icke hinder möter». Då väcktes inom landstingee förslag om vidtagande af åtgärder från tingets sida för att söka vidmakthålla testamentet i helgd. Som detta förslag var af vidlyftig beskaffenhet, och tiden för landstingets sammanvaro var knapp, uppdrog tinget åt trenne delegerade att utreda frågan samt till nästa landsting — det vill säga det som egde rum förliden höst — utreda frågan och framlägga förslag till ordnande af densamma. Sådan utredning inlemnades, och resultatet deraf var, att de delegerade, på samma gång de efter noggranna värderingar uppskattade den genom denna affär uppkomna förlusten till 615,000 kronor, utom

olägenheten deraf att, i stället för denna utmärkta possession, med sina byggnader, qvarnverk, trädplanteringar, springvatten med mera, skulle för största delen af köpesumman emottagas en i alla afseenden sämre beskaffad, illa belägen utjordslott, som innehades af 22 småbönder. Härmed var 1884 års landsting emellertid icke belätet, utan beslöt sig för tvenne särskilda åtgärder. För det första beslöt det för sin del att genom tvenne utsedda ombud väcka rättegång i saken mot vederbörande, men detta beslut fastställdes icke af Konungens Befallningshafvande. Det andra beslutet var ändå märkvärdigare. Dermed förhöll det sig så:

I sitt testamente hade testator bland annat föreskrifvit, att den donerade egendomens räkenskaper hvarje år skulle granskas af en revision, bestående af en person från hvarje domsaga i länet, hvilka skulle utses af en elektor från hvarje församling i hela länet, så att derigenom hela länet skulle komma i tillfälle att kontrollera, huru egendomen samt de kontanta medlen förvaltades. Detta tyckte styrelsen vara en allt för vidlyftig och besvärlig apparat, och den upprättade därför i stället ett interimreglemente, enligt hvilket egendomens förvaltning skulle revideras af tvenne personer, af hvilka Konungens Befallningshafvande skulle utse en och hushållningssällskapet i länet en, och detta blef af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt. Jag vill icke tala om huru denna revision skulle slå sig ut. Betecknande är emellertid, att af de två personer, som enligt denna bestämmelse sedermera utsågos till revisorer, den ene afsade sig förtroendet, emedan han ansåg hela tillvägagäendet olagligt. Och genom ett dylikt sätt att utse revisionen var ju ock i sjelfva verket den rätt, som naturligtvis borde tillkomma länet att kontrollera donationens förvaltning, tillintetgjord. Då fattade landstinget det andra af mig antydda beslutet, i det tinget nemligen utsåg två delegerade att i alla instanser på rättslig väg söka åstadkomma en revision enligt testamentet. Äfven denna framställning afslogs af Konungens Befallningshafvande; och på denna ståndpunkt befinner sig frågan för närvarande. Om nu instundande landsting, som jag antager, hos Kongl. Maj:t öfverklagar detta Konungens Befallningshafvandes utslag, så beror det ju emellertid blott på Kongl. Maj:t att på administrativ väg förklara att Konungens Befallningshafvande har rätt, och dermed är länet för all tid fränkändt rättigheten att vaka öfver en donation, som dock är afsedd just för länets bästa, och det är helt och hållet öfverlåtet till vederbörande styrelse att göra efter behag med samma donation.

Hvad jag nu i korthet omförmält torde ådagalägga, att det här vid lag icke alltid är fråga om endast småsaker. Så går det emellertid till. Jag hoppas att herrarne inse, att, derest man här haft en öfverstyrelse, hvars skyldighet det varit att vaka öfver donationens intressen, man nog hade tänkt på saken med större allvar än som nu varit fallet. Ett betydligt steg till en förbättring i förevarande hänseende vore det utan gensägelse, om Utskottets nu före-

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel

m. m.
(Forts.)

Ang. skrifvelse dragna hemställan antoges, hvilket jag och hoppas måtte blifva till Kongl. Kammarens beslut.

Maj:t rörande

förvaltningen

af till välgö-

rande ändamål

donerade medel

m. m.

(Forts.)

Herr Waldenström: Om Utskottet hade föreslagit en bestämdt formulerad lag till ordnande af förhållandena uti nu ifrågasatt stämmdt hänseende, så skulle jag kunna förstå, att man upptagit så mycken tid med att bevisa, att en sådan lag vore opraktisk och omöjlig att genomföra. Men helt annat är det, då Utskottet endast föreslagit att, till följd af behof, som äro trängande, Riksdagen skulle aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att han måtte taga i öfvervägande huru vida något kunde göras, och i sådant fall hvad som borde göras för vinnande af det syfte, som motionären afsett. För min del kan jag icke se, att i en sådan skrifvelse skulle ligga någonting omöjligt eller orimligt.

Det sadet af en talare, att i Kammaren icke hade kunnat anföras mer än några få exempel på missbruk uti ifrågasatt afseende, och dessa så få, att de icke kunde berättiga till vidtagande af den af motionären ifrågasatta åtgärden. Det är sant, att de missbruk, hvarpå exempel här anförts, varit få, men det bevisar icke, att dessa äro de enda, som kunnat anföras. Tvärt om tror jag med Herr Hedin, att om man kände alla de missbruk, som förekommit, så skulle de blifva en förfärande mängd. Sedan jag sist hade ordet, hafva två ledamöter i Kammaren för mig omtalat sådana exempel från deras hemort.

En annan talare erinrar, att en sådan revision, som nu blifvit ifrågasatt, icke kunde hindra förskingring af donerade medel, alldenstund revisionen komme *efter* den redan skedda förskingringen. Detta är visserligen sant. Men säkert är väl, att den, som har att vänta en revision, ser sig bättre före vid förvaltningen af de honom anförtrödda medlen än den, som icke har att motse någon revision. Revisionen utgör således i viss mening en hjälp för förvaltaren sjelf på samma gång den gifver trygghet för den, som vill donera medel, att hans medel skola med omsorg förvaltas. Jag skall icke vidare upptaga Kammarens tid, utan yrkar allenast bifall till Utskottets förslag.

Herr P. A. Siljeström: Det exempel, som den näst föregående talaren anför, synes mig icke bevisa, att i det fallet något egentligt missbruk eller förskingring egt rum. Och åtminstone då saken ännu är under pröfning af vederbörande myndigheter, och Kongl. Maj:t derutinnan icke meddelat sitt beslut, kan man icke gerna våga att draga några bestämda slutsatser i det fallet.

Beträffande testamentariska dispositioner i allmänhet, så tror jag, att förhållandena kunna blifva sådana, att man icke alltid kan fästa obetingadt afseende vid testators bestämmelser. I detta afseende ber jag till exempel få erinra om hvad jag hört angående en stipendiidonation vid Upsala universitet. Orientalisten Björnstål, hvil-

ken rest i orienten och derom utgifvit en resebeskrifning, stiftade på 1700-talet denna stipendiifond. Han var sjelf son till en underofficer vid Södermanlands regemente, och i donationsbrevet föreskref han, att den, som skulle komma i åtnjutande af stipendiet, skulle vara, likasom han sjelf, son till en underofficer vid Södermanlands regemente samt idka orientaliska språkstudier. Man måste medgifva, att det icke alltid torde vara lätt att efterkomma dessa föreskrifter. En annan testator, den store latinaren Tranér, gjorde en testamentarisk disposition, deri han anlog ett stipendium eller premium åt den studerande af, som jag tror, Östgöta eller Kalmar nation vid Upsala universitet, som författade den bästa latinska sång. Men med den vind som nu blåser emot latinnet, kan det allt för lätt hända, att långa tider förgå, utan att ett sådant stipendium kan bortgifvas. Hvad skall man under sådant förhållande göra? Hvad i allmänhet missbruket af enskilda testamentariska fonder beträffar, tror jag att de exempel härpå, som framdragits, referera sig till en förgången tid, som vi skola hoppas ej kan återkomma. Det är visserligen sant, att stora missbruk i detta hänseende hafva egt rum, men man torde icke kunna befara att sådana missbruk skola återupprepas. Mycket har förr skett i sådan väg, som nu mera är omöjligt. Jag vet till exempel huru i Östergötland för omkring 60 år sedan donerades en stor fond, som afsåg bildandet af ett läroverk af största betydelse för den tekniska undervisningen, men huru, sedan i följd af arfvningarnes klagomål rättegång uppstått, och den ifrågasvarande stiftelsen vunnit vid två instanser, den vidare juridiska behandlingen afbröts genom ett Kongl. bref i administrativ väg, hvarigenom institutionens tillgångar reducerades till en obetydlighet. Sådant kunde passera för 60 år sedan, men kan icke ske numera. — För min del tror jag, att korrektivet mot missbruk i förevarande fall ligger helt och hållet i offentligheten.

Då min ärade vän på stockholmsbänken nyss yttrade sig om tryckfriheten i afseende å publicerandet af kommunala myndigheters beslut, så instämmer jag med honom, att deri ligger ett väsentligt korrektiv mot missbruk, men deremot kan jag icke med honom instämma i hans åsigt om att publiciteten icke skulle hafva den stora betydelse jag i det fallet vill tillmäta densamma. Uppstår blott ett rykte om något begånget missbruk, om än så obevisadt — och nu för tiden kan ingenting hemlighållas — får man ganska snart läsa derom i tidningarna, och detta påpekande i tidningarna tror jag verkligen vara ett starkare korrektiv än någon statens inblandning i sådana saker. Jag tillstår att jag hör till den skola, som fruktar det statssocialistiska och statsfilantropiska sträfvande till ett förmynderskap öfver allt och alla, som numera så gerna vill göra sig gällande och som märkvärdigt nog uppehålls äfven af demokratien i Europa. Jag är må hända i det fallet gammalmodig i mina åsichter, men fullt öfvertygad är jag derom, att huru mycket man än må tro sig på den vägen kunna uträtta, skall man ändock alltid i det hela

*Ang. skrifvelse
till Kongl.*

*Maj:t rörande
förvaltningen
af till välgö-
rande ändamål
donerademedel*

m. m.

(Forts.)

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel m. m.
(Forts.)

förlora derpå, ty den enskilda välgörenheten förlorar lätt modet och lusten, då den vet att den har öfver sig statsmonitörer, dem man känner sig icke behöfva. Om jag, för att taga ett exempel, tänker på en sådan inrättning som diakonissanstalten här i Stockholm — en beundransvärd inrättning i afseende å de ganska stora summor, hvarmed den rör sig och den offervillighet, hvaraf den upprätthålles — så kan jag icke annat än tro, att nitet skulle slappas, om man hade en sådan uppsigt öfver sig. Man vill i sådana saker helt naturligt vara sin egen herre, och jag tror detta vara en ganska ursäktlig känsla. Det är möjligt att *något* godt skulle kunna vinnas genom den ifrågasatta statsuppsigten, men helt visst långt mera ondt. Jag anhåller således om proposition på afslag å Utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde Herrar *Gustafsson, Thestrup* och *Wilh. Carlson*.

Herr I. H. G. Fredholm: Jag skall icke tillåta mig att ingå på frågan, huru vida det är nödvändigt att vidtaga åtgärder till beredande af trygghet emot missbruk af donationer.

Behovet af en lagstiftning i denna syftning har å ena sidan blifvit kraftigt framhållet och å den andra lika kraftigt bestridt; för min del är jag öfvertygad, att om en sådan skrifvelse kommer till stånd, som nu blifvit föreslagen, lärer nog Kongl. Maj:t komma att pröfva hvad behovet kräfver. För den händelse åter att en dylik skrifvelse icke skulle komma till stånd, vill jag begagna detta tillfälle att betona, huru önskvärdt det enligt min åsigt skulle vara, om det funnes tillgång på fullständiga förteckningar öfver de donationer, som för hvarje år blifva gjorda. Alla donationer hafva icke till föremål endast hvad man i egentlig mening kallar milda stiftelser, en del afser befrämjandet af andra samhällsnyttiga, stundom rent produktiva ändamål, och bristen på förteckningar öfver dem har hittills gjort det omöjligt för enskilde att annat än tillfälligtvis erhålla någon kännedom om tillvaron af dylika donationer och afsigten med dem, och det är tydligt, att ett sådant förhållande skall försvåra eller omöjliggöra fullgörandet af testators vilja på bästa sätt i alla de fall, då han med sin donation afsett att befrämja eller underlätta enskildes sträfvanden för vinnandet af vissa syften. Jag föreställer mig, att det mycket väl skulle gå för sig att utan ökad förvaltningspersonal låta en årlig förteckning öfver de under året gjorda donationer — upptagande deras ändamål och belopp, äfvensom uppgift på det, som är nödvändigt att iakttaga för att komma i åtnjutande af de donerade medlen m. m. — medfölja den officiella statistiken. På detta sätt skulle i många fall donators åsigt bäst kunna befrämjas, enär kunskap om fondens tillvaro då vunne största spridning och således ej vore att befara det någon, som af fondmedlen önskade komma i åtnjutande, blefve på grund af okunnighet

från täflan utesluten. Ur den synpunkten har jag tillåtit mig detta uttalande i ämnet, och instämmer jag för öfrigt med dem, som vilja hafva en skrifvelse till stånd.

*Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:t rörande
förvaltningen
af till välgö-
rande ändamål
donerade medel
m. m.
(Forts.)*

Herr O. Jonsson: Jag har ansett mig böra begära ordet med anledning af min länskamrats yttrande, att han, om det nu gälde att pröfva och antaga ett lagförslag i ämnet, kunde begripa de farhågor Kammaren uttalat, men att farhågorna vore oberättigade, då här vore fråga allenast om en skrifvelse till Kongl. Maj:t, och att utredning af en fråga ju alltid vore på sin plats. Jag undrar dock, huru vida Riksdagen bör alltid gå så lättvindigt till väga, då den skriver till Kongl. Maj:t, att den icke kan på förhand bedöma, om något rimligt i skrifvelsen begäres. Vi hafva tillräckliga exempel på, att Riksdagen skrifvit till Kongl. Maj:t i omogna saker, och att Riksdagen, sedan Kongl. Maj:t framlagt förslag i ämnet, nödgats afslå hvad den sjelf begärt. Att förhållandet skulle blifva sådant äfven här, bör en hvar kunna se på förhand. Det är väl sant, att missbruk i antydda hänseenden egt rum och möjligen fortfarande komma att ega rum, men huru i all världen vill man lagstifta och kontrollera så, att inga missbruk kunna ske. Icke ens om dessa donerade fonder ställes under regeringens direkta kontroll och revision skulle missbruk kunna förekommas helt och hållet. Enda sättet att förekomma möjliga missbruk synes vara, om man tilltrorde sig att taga bort alla donationer och lägga medlen i en enda kassa. Gifvet är också, att den föreslagna förvaltningen skulle blifva ganska dyr, liksom det är sjelfklart, att denna förvaltning icke skulle kunna förekomma missbruk, med mindre att den med donationerna toge direkt befattning. Äfven landshöfdingar, kronofogdar och kyrkoherdar äro människor, och dessa herrar lära väl ej vara mer än andra i stånd att förekomma missbruk allenast därför, att de hafva hög rang.

På dessa skäl kan jag icke vara med om Utskottets hemställan, hvarå jag således yrkar afslag.

Herr O. B. Olsson: Den af åtskilliga talare befarade stora apparaten, som skulle blifva en följd af en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t, fruktar jag icke för. Man har ju sett, att en lämplig uppsigt öfver till exempel sparbankerna i riket kunnat åstadkommas. Lång tid fruktade man, att de, som insatt sina penningar i sparbankerna, möjligen skulle förlora dem genom ett origtigt förvaltningsätt inom sparbankerna; och denna omsorg hystes för personer, hvilka voro i lifvet och således förmådde i viss mån sjelfva förfäktas sin rätt. Här åter är fråga om att skydda deras rätt, som för lång tid sedan aflidit, och att någon garanti härför vinnes. anser jag för min del vara af behovet påkalladt. Att åstadkomma en sådan garanti anser jag vara en lätt sak, antingen man nu vill använda samma förfarande med revisionen af de donerade medlen, som iakt-

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel m. m.

tagits i fråga om sparbankerna, att Konungens Befallningshafvande eller annan dertill af Kongl. Maj:t förordnad person skulle vara berättigad att inhemta underrättelse om fondernas förvaltning och huru vida de förvaltades i öfverensstämmelse med donationsbrefvens föreskrifter, eller man önskar förfara på annat sätt. Någon kostsam apparat anser jag i hvarje fall icke för ändamålet erfordras.

På dessa skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Smith: Jag skulle icke yttrat mig i denna fråga af skäl, som åtminstone för en del af Kammarens ledamöter äro kända, om icke motionären i sitt anförande gjort sig skyldig till något, som jag anser honom icke haft rätt till, nemligen att vidröra Kongl. Maj:ts beslut i en sak. Regeringsformens 90 § synes bekräfta detta, och dess 107 § säger tydligen: »Under Riksdagens öfverläggningar derom skola icke konungens beslut uti mål, som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter, kunna ens nämnas, ännu mindre någon Riksdagens pröfning underställas.» Då Herr vice Talmannen låtit motionären tala, så — ehuru jag har svårt att förstå det — måtte jag uppfattat denna föreskrift origtigt, hvilket ingen har förtänka mig, som icke varit riksdagsman lång tid; emellertid, då således motionären synes haft rätt att yttra sig så som han gjort, anser jag mig på sätt och vis skyldig att bemöta denna del af hans anförande.

Motionären gick djupt in i beskrifningen af det ifrågavarande testamentet och de frågor, som höra dit. Hvad nu först vidkommer testamentet, är det alldeles icke af den beskaffenhet, att det nu efter de förändrade förhållandena med landbruksaffärer skulle duga för närvarande tid och ännu mindre skulle det vara till gagn efter år 1898, icke 1888, som motionären uppgaf. I testamentet bestämmes nemligen, bland annat, huru som gamla gubbar skola sitta och göra korgar med mera dylikt. Det är af den beskaffenhet, att Kongl. Maj:t efter justitiekanslerens hörande funnit all anledning att biträda den af styrelsen projekterade förlikningen. Denna styrelse är i testamentet bestämd. Den skall bestå af landshöfdingen i länet, domhafvanden och kronofogden i orten, kyrkoherden i församlingen samt länets hushållningssällskap, en organisation, som väl må anses vara betryggande. Länets landsting har deremot icke bevisligen någon rätt att uppträda i denna sak, mot hvilken rätt så väl den ärade ordföranden i landstinget som ock alla jurister i detsamma opponerat sig. Landstinget står icke ens omnämndt i testamentet, och detta har sin naturliga grund deri, att testator, som i många år varit borgmästare i Ystad och der sjelfstyrande, tålde hvarken stadsfullmäktigeinstitutionen eller landstinget.

Motionären har uppgifvit, att någon revisionsberättelse icke blifvit uppgjord. Huru har det varit möjligt att uppgöra en sådan? Styrelsen består af hederlige män, med landshöfdingen i spetsen;

men huru skulle den kunna uppgöra någon revisionsberättelse, då det testamente, de dervid skulle följa, icke är laga kraftvunnet!

Styrelsen för detta landtbruksinstitut, som insåg svårigheten i att få testamentets bestämmelser uppfyllda, föreslog arfvingarne i förlikning, utgående naturligtvis derifrån, att en af dem hade Kongl. Maj:ts dom uppå att han vore berättigad att uttaga sitt modernearf enligt lottning. Ty testator hade gifvit bort mer än han hade rättighet till, jag tror att det var till värde af ungefär 2,000,000 kronor. Detta insåg styrelsen, likasom att en annan arfvinge, som icke hade fått ut sin fulla laglott, kommer att på laglig väg göra sin rätt gällande, derest icke förlikning kommer till stånd. Han får, äfven han, säkerligen dom på att han är berättigad till större del i boet än testamentet medgifver, och i så fall blir det en ny lottning, som möjligen kommer att beröra Bollerup.

Jag skall emellertid icke göra något yrkande, men då motionären varit så modig och kunnat uppträda på det sätt han gjort, — jag trodde nemligen icke att det ginge an att här tala om en Kongl. Maj:ts dom eller beslut — så ansåg jag mig böra låta Kammarens ärade ledamöter äfven få del af andra förhållanden, som röra denna sak. Om jag här vid lag begått någon olaglighet, må det stå för motionärens räkning.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, gaf Herr vice Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag derå; och fann Herr vice Talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande Ja besvarad. Votering begärdes, hvadan en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskott hemställt i Utlåtandet N:o 4 (i samlingen N:o 11), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets förevarande hemställan.

Omröstningen utföll med 79 Ja mot 62 Nej; i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan; och skulle, jemlikt 63 § 3e mom. Riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

Ang. skrivelse till Kongl.

Maj:ts rörande förvaltningen af till välgörande ändamål donerade medel m. m.

(Forts.)

§ 3.

*Ang. en allmän
lånekassa för
Sveriges kom-
muner.*

Härefter företogs till handläggning Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 12), i anledning af Herr E. von der Lanckens motion angående skrivelse till Kongl. Maj:t om utredning i fråga om villkoren för inrättande af en allmän lånekassa för Sveriges kommuner.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte bifallas.

Herr von der Lancken, hvilken enligt anteckning å utlåtandet emot Utskottets hemställan anmält sin reservation, erhöll nu, efter föredragning af ärendet, ordet och yttrade: Då det icke lyckats mig att få någon enda ledamot i det Utskott, der jag själf har äran att vara ordförande, med mig om min motion, borde jag väl knappast besvära Kammaren med något yttrande; jag anser dock den af mig berörda frågan så vigtig, att jag hoppas på Kammarens öfverseende, då jag nu några ögonblick tager dess uppmärksamhet i anspråk.

Till en början ber jag få betona, att motionen ingalunda får betraktas såsom något nödrop från de kommuner, som omnämnas i densamma; jag hyser intet misstroende till deras finansiella ställning. Syftet med motionen har allenast varit att genom en sammanslutning mellan kommunerna och genom förständig förvaltning af den gemensamma kassan söka förskaffa kommunerna billigare lånevillkor än nu är händelsen. Att detta skulle kunna ske jemväl på enskild väg, nekar jag icke; men jag har påkallat Kongl. Maj:ts biträde, därför att icke så få förändringar i kommunallagarne måste blifva en följd af en sådan kassas bildande. Dertill kommer nu också, att genom Kongl. Maj:ts ingripande en annan fördel vid sidan af sjelfva hufvudändamålet skulle hafva vunnits, nemligen en skärpt kontroll öfver kommunernas upplåning. Efter den diskussion, som för några dagar sedan egde rum här i Kammaren, och då ställningen målades företrädesvis i svart, föreställer jag mig att en sådan kontroll icke skulle ansetts alldeles olämplig. Tydligt är ju, att Kongl. Maj:ts pröfning i fråga om rätt för kommuner att upptaga lån under nuvarande förhållanden icke kan få den betydelse, som derest Kongl. Maj:ts utslag för eller emot stödde sig på förutgående uttalande från en statsinstitution, som hade till sin speciella uppgift att följa kommunernas hushållning och, med den sakkunskap ett ständigt sysslande med dithörande förhållanden måste gifva, kunde lemna ett på fullständig utredning af frågans alla delar grundadt yttrande. Och jag tror icke att jag misstager mig, om jag säger, att ett dylikt stöd mången gång skulle vara önskligt för regeringen, som naturligtvis måste misstänka, att om tider komma, då Kongl. Maj:t mer än hittills varit fallet anser sig nödsakad afslå kom-

muners ansökningar om rättighet att upptaga lån, ett slikt förmynderskap icke skall vara välkommet för våra vid en ganska utsträckt själfstyrelse vanda kommuner.

Utskottet har af flera skäl afstyrkt motionen. Utskottet vill till en början göra troligt, att genom en dylik kassa hyende skulle läggas under lasten, och kommunernas lånerörelse snarare ökas än minskas. För min del har jag svårt att inse detta. Jag inser visserligen att lånerörelsen derigenom skulle blifva legaliserad, att den från att vara en så att säga abnorm utväxt på den kommunala själfförvaltningen, hvarpå man från början ej var beredd, komme att räknas till de normala yttringarna af kommunernas lifsverksamhet. Men utom det att knappast någon kommun inom Sverige finnes, som ej upptagit lån, och undantaget således redan nu blifvit regel, skulle ju, äfven efter kassans upprättande, enahanda korrektiv mot öfverdrifven upplåning förefinnas som nu. Korrektiven ligga dels i det egna intresset af att icke se sin budget svälla ut för mycket och dels i Kongl. Maj:ts pröfningsrätt; och jag inser icke, huru minskningen i dessa korrektivs styrka skulle kunna blifva en följd af den tilltänkta lånekassans inrättande.

Man har vidare förespeglat faran af statens inblandning i kommunernas lånerörelse. Jag har icke förbisett detta; men jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att staten redan nu lemnar en garanti åt allmänna hypoteksföreningen och sågverksegarnes garantifond, och jag hemställer, om icke kommunerna nog så mycket som de industriella yrkesgrenar, hvilkas understöd är målet för nyssnämnda institutioners verksamhet, äro förtjenta af statens hjälp. Kommunerna sköta statliga uppgifter, jag erinrar endast om folkskoleundervisning, och de lån de upptaga bero till stor del på dessa statliga uppgifter. Att då staten utan egen risk biträder kommunen med att skaffa pengar till billigare ränta och lägre kapitalrabatt, synes icke vara obilligt; och att en dylik kombination icke heller är ett hugskott från min sida, synes deraf, att på flera ställen i utlandet dylika kassor bildats, bland hvilka jag särskildt ber att få nämna den i Weimar 1869 bildade landtkassan, som står under statens direkta ansvarighet och af hvilken så väl hypotekslån som kommunernas lån uppnegocieras. De lån, som kommuner från denna kassa erhållit, uppgå till $\frac{1}{7}$, af alla lån som utlemnats.

Man har vidare i Utskottet såsom mycket vådlig ansett den solidariska ansvarigheten. Jag beder dock få erinra, att jag endast i förbigående framkastat denna tanke; och om kassan skulle komma till stånd, vore det icke någon omöjlighet att arrangera saken på ett annat sätt, såsom t. ex. genom bildandet af en reservfond. Säkert är, att kommunernas gemensamma ansvarighet ej utgör ett så konstituerande element i kassan, att tanken på hela saken på grund af invändningar mot densamma borde få förfalla.

Slutligen påpekar Utskottet den omständigheten, att skiljaktigheter i kommunernas kredit alltså i praxis skulle leda till svårig-

*Ang. en allmän
lånekassa för
Sveriges kom-
muner.*
(Forts.)

*Ang. en allmän
lånekassa för
Sveriges kom-
muner.*

(Forts.)

heter. Jag tror dock att bristen på kredit mindre beror på sjelfva det sätt, hvarpå en kommun sköter sina angelägenheter, än på den misstanken, som på något håll kan vara rådande, att trassel kan uppstå i fråga om att utfå kommunens räntor och annuiteter, och, derest lagstiftningen fullkomnades på det sätt jag antydt, föreställer jag mig att den skulle verka mycket stärkande i riktning att förbättra krediten och likställigheten mellan kommunerna. Det är uppenbart, att kommunerna äro lika deri, att all deras upplåning stödjer sig på skattebevilningsrätten, och vi kunna svårligen tänka oss ett sådant sakernas skick, att alla en kommuns invånare öfvergifva densamma, och att dervarande fasta egendomen rent af abandonneras, hvilket är den enda förutsättning för att insolvens skulle kunna uppstå. Så länge fast egendom eges, häftar den för kommunalutskylder, och deri har man den bästa garanti för att räntorna och annuiteterna skola utgå.

Af det ringa understöd jag rönte inom Utskottet märker jag emellertid att jag gjort mig till målsman för ett intresse, som ej vill veta af en dylik målsman, och därför kan det ej falla mig in att franställa något yrkande. Jag vill dock, medan jag har ordet, fästa uppmärksamheten på några luckor i kommunallagstiftningen, hvilka torde böra fyllas, derest en förbättrad kredit för kommunerna må kunna erhållas. Den första luckan är bristen på bestämmelser om något exekutivt förfarande i händelse af tredska från kommunens sida. Som herrarne känna, går det vid upplåningen på landet så till, att, sedan en kommun beslutat upptagandet af ett lån, en eller flere af dess förtroendemän utfärda särskilda förbindelser, beroende derpå att kapitalisten eljest icke ser någon möjlighet att indrifva räntorna och annuiteterna. Han tager då ansvarighet af kommunens förtroendemän, i förhoppning att desse sedermera skola göra sig guldne af kommunen. Det kan emellertid icke nekas, att detta förhållande pekar på en brist i kommunalförfattningarna, en brist så mycket anmärkningsvärdare, som deek upptagandet af lån är af vederbörande medgifvet. Hjelpen skulle kunna finnas i möjligheten för Konungens Befallningshafvande att, derest kommunens egendom icke räckte till, sjelf kunna besörja om uttaxering på kommunens räkning. Den andra luckan, som dess bättre ännu är af mindre betydelse, så att dess omnämmande till och med af mången väl kommer att anses såsom gränsande till det löjliga, gäller frågan om förmånsrätten mellan kommunernas lån. Denna sammanhänger med tanken på en möjlig insolvens hos kommunerna. Nu medgifver jag visserligen, att vi hafva svårt att tänka oss en dylik ytterlighet, men å andra sidan kan ej nekas, att kursen på en kommuns redan i omlopp varande obligationer kan betänkligt nedtryckas, derest alla nya af en kommun utgifna obligationer med dem få enahanda rätt, och att sålunda en lagstiftning, hvarigenom företrädesrätt till betalning för de äldre obligationerna möjliggjordes, vore alldeles opåkallad.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på ännu en omständighet, och det är Kongl. Maj:ts pröfningsrätt. Det skäl, som starkast talar mot min motion, är den förespeglade möjligheten af en kommuns insolvens. Men då Kongl. Maj:t medgifvit kommunen rätt att upptaga lån, så förefaller det mig som om Kongl. Maj:t skulle komma i en obehaglig ställning, derest det visar sig att en sådan kommunens insolvens inträder. Det är uppenbarligen en ganska farlig rättighet att pröfva en kommuns rätt att upptaga lån, och fråga är, om icke denna pröfningsrätt kan såsom konsekvens hafva en statens ansvarighet för kommunernas lån i vida större skala än som skulle blifva följden af en kassa, så inrättad som jag tänkt mig den.

*Ang. en allmän
lånekassa för
Sveriges kom-
muner.
(Forts.)*

Jag har, som sagdt, icke något yrkande att framställa. Skulle emellertid, mot förmodan, någon uppträda till understöd för motionen, skall jag be att få återkomma till densamma.

Vidare anförde:

Herr Bokström: Då den ärade motionären icke gjort något yrkande, ber jag endast att i största korthet få yttra några ord.

Motionären åberopade såsom prejudikat den omständigheten, att staten vid hypoteksbankens och sågverksegarne garantifonds inrättande lemnade obligationer såsom grundfond. Hvad beträffar allmänna hypoteksbanken, så var det skiljaktiga förhållande rådande, att hypoteksbanken skulle förmedla ett storartadt intresse för en vigtig näringsgren, och deri ligger väl orsaken, hvarför statens obligationer blifvit dertill lemnade, i all synnerhet som realsäkerheten var af den beskaffenhet, att någon risk icke kunde vara att förvänta. Hvad beträffar sågverksegarne garantiförening, så minnas väl åtskilliga af oss, huru denna garanti tillkom under tider af betryck för sågverksrörelsen, och säkerligen skulle denna fond icke lemnats under normala tider.

Beträffande de exempel, som från utlandet åberopats, så vill jag göra den anmärkning, att dessa exempel icke alldeles sammanfalla med det slags lånekassa motionären afser. De afse icke endast belåning af kommuners förbindelser, utan förmedla äfven lån mot realsäkerhet, och motionären nämner jemväl, att kommunernas förbindelser spela i dem en underordnad roll.

Hvad angår de biprodukter af en förbättrad kommunallagstiftning och den förbättring i utsökningsväsendet, som motionären föreställt sig skulle kunna vinnas genom ett bifall till hans motion, så föreställer jag mig att, om de verkligen behöfva förbättras, detta bör kunna ske genom att särskilda motioner väckas för detta ändamål.

Jag anhåller, på grund af de af Utskottet anförda skäl, att få yrka bifall till Utskottets betänkande.

Ang. en allmän
lånekassa för
Sveriges kom-
muner.
(Forts.)

Herr Gumælius: Jag ber att få åtminstone med ett par ord tacka den ärade motionären för det han bragt detta viktiga ämne på tal, och om än saken icke vid den nu förevarande riksdagen kan föras något steg framåt, så tror jag att det kan vara godt, att tanken på densamma blifvit väckt, och hoppas att den en annan gång måtte komma åter med bättre utsigt att vinna framgång.

Det förefaller mig som de betänkligheter, Utskottet haft mot saken, ligga i den del af motiveringen, som efter redogörelsen för motionärens förslag börjar Utskottets eget yttrande. Utskottet har lemnat en statistisk utredning af kommunernas skuldsättning och kommit till det resultat, att kommunernas skulder uppgå till omkring 100 millioner kronor. Längre fram förekommer hvad jag förmodar vara hjertpunkten i Utskottets afstyrkande motivering, nemligen att möjligheten att få sådana lån lätt och väl placerade skulle betydligt öka farten af den redan stora kommunala skuldsättningen. Ja, jag erkänner mycket gerna, att skuldsättningens betydighet är ett skäl, och ett ganska viktigt skäl, men jag tror, lika med motionären, att denna betänklighet icke behöfver så särdeles mycket inverka på vårt bedömande af den förevarande frågan.

Det finnes en annan sida af denna sak. Det torde icke vara herrarne obekant, att den allra största delen af dessa kommunallån löper med 6 procent ränta. De äro tagna i sparbanker och andra kassor i hemorten och betinga vanligen denna höga ränta. Det finnes dock en och annan af de kommuner, som behöfva taga större lån, som sett sig mera omkring, till och med i utlandet, och detta gäller icke endast våra största kommuner, och som därför fått ned sin ränta till $4\frac{1}{2}$ procent eller derunder. Jag föreställer mig nu, att om en sådan kassa, som motionären föreslagit, komme till stånd och om den sköttes med omtanke och mera lade an på att bereda sina kunder billiga vilkor än att skaffa sina styrelsemedlemmar god aflöning, så skulle detta kunna bringa ned räntan ganska väsentligt, och om det är minst 100 millioner, som våra kommuners skulder gå till, och om räntan kunde nedsättas i medeltal 1 procent, så skulle ju besparingen för samtliga kommunerna blifva en million årligen. Jag kan icke hjälpa att jag anser detta mera viktigt, än till dömes hvad våra vidlyftiga tullstrider vid denna riksdag gifvit i praktiskt och positivt resultat.

Det är visserligen sant, att vi redan för vissa kommuner, nemligen städerna, hafva en låneinrättning i den vägen, nemligen städernas hypotekskassa; men hon synes i sin första början icke hafva kommit på en riktigt god väg, och deraf har hon länge haft olägenhet, hvadan räntan i nämnda kassa är temligen hög. Kommunerna hafva därför icke heller funnit lämpligt att för lån anlita densamma. Om jag undantager en enda kommun, utgöras — efter hvad jag vill minnas — alla de öfriga låntagarne af enskilda personer. Förhållandet skulle helt säkert blifva annorlunda med en kassa,

som icke blott grundades på solida och goda principer, utan från första början visste förvärfva sig tilltro.

Mot den farhåga många hysa, att kommunernas upplåning, som redan nu är stor, skulle blifva ännu större efter inrättandet af en dylik kassa, har man ett korrektiv deri, att kommunerna ju icke få upptaga lån utan att söka tillstånd dertill. Kongl. Maj:t pröfvar behovet, och herrarne känna helt säkert, att det finnes mångfaldiga exempel på att Kongl. Maj:t afslagit dylika ansökningar om lån, särdeles på senare tider. Om nu denna kommunernas upplåning ytterligare regelbindes, i hvilket hänseende motionären i sin motion och sitt anförande nyss gifvit åtskilliga vinkar, föreställer jag mig, att man med större säkerhet skulle kunna låna dem penningar och följaktligen mot förmånligare räntevilkor. — Jag anser icke nödvändigt, att en sådan kassa skulle lemna alla kommuner för vare sig större eller mindre lån lika ränta, ty lån på kortare tid böra hafva olika vilkor mot dem på längre tid o. s. v.

Äfven i ett annat hänseende kunde den ifrågasatta kassan blifva gagnande, nemligen att den, likasom hypoteksbanken, skulle förekomma, att en mängd lånesökande kommuner uppträda täflande icke blott på den inhemska utan äfven på den utländska marknaden. Som herrarne väl veta, var det just den omständigheten, att så många lånesökande hypoteksföreningar till ömsesidig skada och till olägenhet för landets kredit uppträdde täflande på den utländska marknaden, som föranledde, att allmänna hypoteksbankerna kommo till stånd, och samma anledning bör nog äfven komma att framkalla en sådan kassa som den nu föreslagna. Äfven om hon till en början icke skulle få annau användning än att hjälpa till att konvertera de nuvarande lånen, skulle detta likväl vara ett nyttigt och godt syfte.

Jag skall emellertid icke förlänga diskussionen. Då motionären icke framställt något yrkande, skall jag icke heller göra det. Hade motionären yrkat återremiss, skulle jag ha ansett mig tryggt kunna instämna i ett sådant yrkande; men nu har jag icke något yrkande att framställa.

Häruti instämde Herrar *O. B. Olsson* och *Gibson*.

Herr Smith: Jag skall be att få instämna med Herr Gumælius, så mycket mera som jag såsom direktör i banker i Skåne varit i tillfälle att se, huru hög ränta landskommuner få betala på sina lån. Det är möjligt, att de nu kunna få lån för billigare pris än förr, men jag tror i alla fall, att en sådan kassa här föreslagits verkligen skulle blifva af mycket gagn.

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

*Ang. en allmän
lånekassa för
Sveriges kom-
muner.
(Forts.)*

§ 4.

Ang. ändring i 9, 51 och 52 §§ Konkurslagen. Till behandling förekom vidare Lag-Utskottets Utlåtande N:o 17, i anledning af dels Kongl. Maj:t proposition med förslag till lag angående ändring i 9, 51 och 52 §§ Konkurslagen, dels ock enskild motion med förslag till lag om så kallad afveckling medelst administration af gäldbunden köpmans bo. Kongl. Maj:t hade för 9 § Konkurslagen föreslagit följande lydelse:

Vid konkursansökning foge gäldenär uppteckning å boets egendom och gäld, med uppgift å borgenärens namn och hemvist, så ock å de böcker och handlingar, som boet röra; och vare uppteckningen med edsförpligtelse underskrifven. Är ej bouppteckning bifogad, eller uppstår konkurs i följd af borgenärs yrkande, och aflemnar ej gäldenär vid förklarings afgifvande bouppteckning; varde, i stad af rätten och å landet af domaren, förordnande genast meddeladt magistratsperson, kronofogde, länsman, rättens betjent eller annan lämplig person att uppteckningen utan dröjsmål förätta; och åligge gäldenären att allt, som till boet hör, under edsförpligtelse redligen uppgifva. Kan ej fullständig uppteckning genast ske, bör skriftlig uppgift å borgenärerne och deras hemvist rätten eller domaren ofördröjligen tillställas.

Då konkurs uppstått, varde förordnande genast meddeladt person, som nu nämnd är, att gäldenärs böcker och andra handlingar, som hans rörelse angå, under försegling sätta eller i förvar taga, så ock, der rätten eller domaren så nödigt anser, att låta konkursboets kända egendom under säker vård hållas och boets angelägenheter bevakas, intilldess, såsom framdeles sägs, gode män utsedde blifvit. Är ej bouppteckning af gäldenären ingifven, varde förordnande, på sätt nyss nämndt är, alltid meddeladt. På yrkande af gäldenären eller någon af borgenärerne ege rätten eller domaren att, i stället för förordnande, hvarom nu är nämndt, uppdraga åt en eller flere skicklige män att boet jemte de böcker och handlingar, som nämnda äro, omhändertaga och med den befogenhet, som tillkommer gode män, boet förvalta, intilldess gode män utsedde blifvit.

Varder annan än den, som domare- eller tjensteed aflagt, till förrättningsman enligt denna § förordnad; svärje inför rätten eller domaren, att han det uppdrag redligen fullgöra skall; och hafve sedan samma pligt och njute lika skydd, som enligt lag tillkommer dem, hvilka rättens ärenden gå.

Utskottet hemställde deremot i *1:a punkten* af sitt förevarande utlåtande, att sista momentet »Varder annan — — — ärenden gå» måtte ur paragrafen utgå.

I fråga härom anförde

Herr Statsrådet von Steijern: Jag har begärt ordet med anledning deraf, att Lag-Utskottet vid denna paragraf föreslagit en ändring i Kongl. Maj:ts proposition. Nu gällande konkurslag innehåller i § 9 ett så lydande stadgande: »Varder annan än den, som domare- eller tjenste-ed aflagt, till förrättningsman enligt denna paragraf förordnad; svärje inför rätten eller domaren, att han det uppdrag redligen fullgöra skall; och hafve sedan samma pligt och njute lika skydd, som enligt lag tillkommer dem, hvilka rättens ärenden gå.» Detta stadgande, som qvarstår i den Kongl. propositionen, har Utskottet föreslagit att utgå. För min del skulle jag visserligen icke haft något emot att tillstyrka Kongl. Maj:t att sanktionera ett sådant förslag, om det af Riksdagen antagits. Jag är nemligen öfvertygad, att denna ed är en af dem, som vid en allmän pröfning af frågan om afskaffande af eder är bland de första, som skola finnas böra försvinna. Emellertid har Första Kammaren, efter hvad jag erfarit — jag var icke i tillfälle att närvara, när denna fråga der behandlades — antagit Kongl. Maj:ts proposition oförändrad, och jag hemställer därför, om det icke vid sådant förhållande vore skäl, att Andra Kammaren fattade samma beslut. Det synes eljest tvifvelaktigt, huru vida en sammanjemkning mellan Kamrarnes beslut kan komma till stånd.

Ang. ändring i
9, 51 och 52 §§
Konkurslagen.
(Forts.)

Herr Berglöf: Huru önskvärdt det än varit att Riksdagen bifallit det af Utskottet framställda ändringsförslaget, får jag dock, såsom frågan nu står, yrka att denna Kammare, i likhet med Första Kammaren, ville, med frånträdande af Utskottets förslag, bifalla Kongl. Maj:ts proposition, och detta på de skäl, Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet nyss anført.

Vidare anfördes icke. Efter det Herr vice Talmannen gifvit propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som på antagande af Kongl. Maj:ts förslag oförändradt, beslöt Kammaren godkänna paragrafen sådan den af Kongl. Maj:t föreslagits.

§§ 51 och 52.

Godkändes.

Likaså blefvo den föreslagna rubriken och ingressen till ifrågasvarande lag af Kammaren godkända.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 5.

Herr *E. G. Boström* aflemnade en motion, N:o 153, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om bestämmelser rörande tillverkning, försändning och handel med så kalladt konstsmör.

Denna motion bordlades.

§ 6.

Till bordläggning anmälades

Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 1, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 4 i lagen för Rikets Ständers Bank den 1 Mars 1830; och

N:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan att oktroj hädanefter icke må lemnas enskilda sedelutgifvande banker.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

Herr		under 14 dagar fr. o. m. den 26 dennes,			
	<i>A. P. Trybom:</i>				
»	<i>A. G. Andersson</i>	» 14	»	» 26	»
»	<i>Aug. Persson</i>	» 14	»	» 26	»
»	<i>C. A. J. Wennérus</i>	» 14	»	» 26	»
»	<i>A. Svartling</i>	» 14	»	» 26	»
»	<i>A. P. Danielson</i>	» 12	»	» 29	»
»	<i>C. M. O. Schenström</i>	» 10	»	» 28	»
»	<i>Folke Andersson</i>	» 12	»	» 30	»
»	<i>A. G. Björkman</i>	» 12	»	» 30	»
»	<i>C. F. Toll</i>	» 8	»	» 29	»
»	<i>J. H. Dieden</i>	» 10	»	» 28	»
»	<i>N. Östling</i>	» 12	»	» 30	»
»	<i>A. Andersson i Lund</i>	» 12	»	» 28	»
»	<i>Ol. Jonsson</i>	» 14	»	» 26	»
»	<i>A. Göransson</i>	» 12	»	» 28	»
»	<i>J. Jonson i Fröstorpe</i>	» 14	»	» 26	»
»	<i>C. A. Bokström</i>	» 12	»	» 26	»
»	<i>G. W. Svensson</i>	» 12	»	» 26	»
»	<i>P. Ersson i Vestlandaholm</i>	» 12	»	» 28	»
»	<i>P. S. Wieselgren</i>	» 14	»	» 26	»
»	<i>C. J. Persson</i>	» 10	»	» 30	»
»	<i>J. Ericsson i Norrby</i>	» 10	»	» 30	»
»	<i>C. J. Jakobsson</i>	» 10	»	» 30	»
»	<i>W. Farup</i>	» 14	»	» 27	»

Herr <i>G. F. Östberg</i>	under 14 dagar fr. o. m. den 26 dennes,
» <i>A. E. Petersson</i>	» 14 » » » 26 »
» <i>C. Andersson</i> i Hamra	» 12 » » » 27 »
» <i>R. M. Thorburn</i>	» 14 » » » 26 »och
» <i>P. Waldenström</i>	» 14 » » » 26 »

§ 8.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 11 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.
